

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Anna Ludvíčková

**Zájmová licence jako důvod vylučující
neoprávněnost zásahu do přirozených práv**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Vít Lederer, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 21. 6. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 152 920 znaků včetně mezer.

Anna Ludvíčková

V Praze dne 21. 6. 2024

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Vítovi Ledererovi, Ph.D., za odborné vedení této diplomové práce, za jeho cenné rady, podněty a veškerý věnovaný čas. Děkuji také svým blízkým za podporu během studií.

Obsah

Úvod.....	1
1. Právní úprava ochrany osobnosti na ústavní úrovni	3
1.1. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod	3
1.2. Úprava v Listině základních práv a svobod	4
2. Právní úprava ochrany osobnosti v občanském zákoníku	7
2.1. Vznik a zánik ochrany osobnosti.....	8
2.2. Nepromlčitelnost a zánik osobnostních práv	9
2.3. Všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu	10
2.4. Všeobecné osobnostní právo v subjektivním smyslu.....	11
2.5. Zvláštní osobnostní práva.....	12
3. Podoba a soukromí.....	13
3.1. Právo k podobě a k podobizně	13
3.1.1. Obsah práva na podobu a práva k podobizně	15
3.1.2. Svolení k zachycení podoby a k jejímu rozšiřování	16
3.2. Ochrana soukromí	19
3.3. Zákonné licence.....	20
3.3.1. Zájmová licence.....	23
3.3.2. Korektiv užití zákonných licencí	24
3.4. Kolize chráněných práv a svobod a jejich vzájemné poměrování	25
4. Přípustnost podobizny, obrazového a zvukového záznamu jako důkazu	29
4.1. Přípustnost soukromých záznamů jako důkazů v trestním a správním řízení.....	29
4.2. Judikaturní vývoj v civilním soudnictví.....	31
4.2.1. Přehled klíčových rozhodnutí na základě zák. č. 40/1964 Sb.	31
4.2.2. Přehled významných rozhodnutí na základě zák. č. 89/2012 Sb.....	41
4.3. Deep fake jako důkaz v soudním řízení	44
5. Komparace slovenské a německé úpravy	48
5.1. Německá úprava	48
5.2. Slovenská úprava.....	50
Závěr	55
Seznam použitých zkratk	57
Seznam použitých zdrojů.....	59
Abstrakt.....	65
Abstract	66

Úvod

Žijeme v moderní době plné pokročilých technologií, které nám usnadňují každodenní život na mnoha úrovních. Chytrý telefon se stal nedílnou součástí našich aktivit a je téměř nepředstavitelné, abychom fungovali bez něj ať už na profesní či osobní rovině. Je naší pravou rukou, nekonečnou studnicí informací a poznání a také prostředkem komunikace s ostatními. S jeho pomocí zvládneme na pár kliknutí zachytit dění kolem nás. Pořizování obrazových snímků, videí nebo audiozáznamů nebylo nikdy jednodušší. S tím se ovšem pojí nespočet otázek a problémů, které mohou takovým zdánlivě nevinným pořízením vzniknout. Ty nejproblematictější situace nastávají ve chvílích, kdy dojde k zachycení podoby člověka nebo jeho osobních projevů. Pořídit takový záznam lze totiž pouze na základě jeho svolení nebo jiného zákonného důvodu. V opačném případě se jedná o zásah do osobnostních práv zachyceného jedince, který může přinést neblahé důsledky pro pořizovatele záznamu.

Jedním z důvodů, na základě kterého lze zachytit podobu člověka a jeho osobní projevy bez jeho svolení, jsou tzv. zákonné licence, mezi které patří i licence zájmová. Cílem této diplomové práce je vysvětlit podstatu a zmapovat vývoj právě zájmové licence, která byla výslovně zakotvena až rekodifikací občanského zákoníku s účinností od 1. 1. 2014, a to především z pohledu judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu České republiky.

V předkládané práci proto nastíním přístup soudní praxe k přípustnosti podobizen a záznamů obsahujících osobní projevy člověka jako důkazu v civilním soudním řízení, zmíním z mého pohledu stěžejní soudní rozhodnutí, a to jak za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964¹, tak i občanského zákoníku z roku 2012². Dále se pokusím zodpovědět otázku, v čem lze spatřovat přínosy výslovného zakotvení zájmové licence v právní úpravě, a v neposlední řadě poskytnu krátký exkurz do dvou zahraničních právních řádů, kde se zaměřím právě na oprávněnost zachycení podoby a osobních projevů člověka a jeho následné užití v soudním sporu jako důkazu. Pro tuto komparaci jsem vybrala dva sousední státy Německo a Slovensko.

Práce je členěna do pěti hlavních kapitol. První dvě kapitoly se věnují právní úpravě ochrany osobnosti nejprve na ústavní, potažmo mezinárodní úrovni a následně na úrovni zákonné, kdy je obecná úprava soustředěna v občanském zákoníku. Zvláštní pozornost je věnována zakotvení ochrany osobnosti v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a v Listině základních práv a svobod. Druhá kapitola pak přibližuje základní pojmy související s ochranou

¹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zrušen k 1. 1. 2014.

² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

osobnosti, vysvětluje podstatu osobnostních práv a poskytuje teoretický základ pro následující kapitoly.

Třetí a čtvrtá kapitola představuje hlavní jádro práce. Kapitola třetí podrobněji seznamuje s právní úpravou podoby a soukromí zakotvenou v ust. §§ 84 a násl. o. z., v rámci nichž je upravena zájmová licence spolu s dalšími zákonnými licencemi, které budou pro dokreslení kontextu stručně představeny. Součástí třetí kapitoly je také část věnovaná kolizi chráněných práv a svobod a jejich vzájemnému poměrování. Respektování korektivu zákonných licencí stanoveného v § 90 o. z. spolu s tzv. testem proporcionality je totiž nezbytným aspektem při aplikaci zákonných licencí.

Čtvrtá stěžejní kapitola obsahuje analýzu judikatury týkající se zájmové licence, resp. přípustnosti podobizny, obrazového a zvukového záznamu jako důkazu v soudním řízení. Nejprve je stručně popsán přístup trestních a správních soudů k této problematice, následovaný detailnějším rozбором soudních rozhodnutí v civilním soudnictví od konce 90. let minulého století po současnost. V rámci jedné z podkapitol je zmíněna i problematika tzv. deep fake představovaná jednak zmanipulovanými fotografiemi, videi nebo i zvukovými nahrávkami. Právě s ohledem na tento bod se domnívám, že téma diplomové práce, ačkoliv není nové, je a hlavně bude velmi aktuální vzhledem ke stále se zdokonalujícím a snadno přístupným aplikacím využívajícím umělou inteligenci. V poslední páté kapitole přibližuji právní úpravu ochrany osobnosti, zákonných licencí a přípustnosti záznamů získaných bez souhlasu zachycených osob v soudním řízení v německé a slovenské právní úpravě.

Pro účely této práce je nejvíce užíváno metody deskripce, analýzy a komparace. Deskriptivní metoda slouží k uvedení do problematiky, kdy je hojně zastoupena zejména v prvních třech kapitolách, přičemž tvoří nezbytný teoretický rámec pro následnou analýzu i komparaci obsaženou ve druhé polovině práce. Metoda analýzy je aplikována především v kapitole čtvrté věnující se rozboru soudních rozhodnutí a částečně i v kapitole páté, která porovnává zahraniční právní úpravy s českou. V poslední kapitole využívám metodu komparace, která je však zastoupena i napříč diplomovou prací při porovnávání účinné právní úpravy s úpravou již zrušenou.

Problematika zájmové licence, potažmo přípustnosti podobizny a záznamů osobních projevů jako důkazů v soudním řízení není v české literatuře samostatně detailně příliš zpracovaná. Jako podkladové prameny tak slouží především právní předpisy spolu s komentářovou literaturou, monografie týkající se ochrany osobnosti, odborné články a internetové zdroje. Podstatným zdrojem je také judikatura, která konkretizuje obecné požadavky stanovené právními předpisy a dotváří tak komplexní obraz dané problematiky.

1. Právní úprava ochrany osobnosti na ústavní úrovni

Cílem právní úpravy ochrany osobnosti je zajistit člověku možnost obrany proti ohrožení či zásahům do jeho integrity, a to integrity jak fyzické, tak i psychické.³ Právní úprava tak zajišťuje člověku možnost svobodně se projevat v rámci jeho sociálních vztahů, umožňuje mu jeho všestranný rozvoj a v neposlední řadě zabezpečuje respektování jeho osobnosti.⁴ Ústavněprávní základ ochrany osobnosti v českém právním řádu nalezneme v Listině základních práv a svobod, přičemž tato úprava je následně konkretizována ve veřejném i soukromém právu, díky čemuž je zajištěn komplexní systém ochrany. Vzhledem k zaměření této práce se následující výklad věnuje pouze oblasti soukromého práva, kde je ústavněprávní základ rozveden především občanským zákoníkem (§§ 81 a násl.).⁵

1.1. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Právní úpravu ochrany osobnosti nalezneme v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod v čl. 8 odst. 1, podle kterého má každý právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence⁶. Tato Úmluva je pro Českou republiku závazná na základě čl. 10 Ústavy České republiky, podle něhož jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy součástí právního řádu, dal-li Parlament k jejich ratifikaci souhlas a je-li jimi Česká republika vázána. Přičemž je dále zakotvena aplikační přednost mezinárodní smlouvy nad zákonem v případě, že zákon stanoví něco jiného. Z procesního hlediska se lze na základě této Úmluvy domáhat ochrany svých práv i u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

Právo na respektování soukromého a rodinného života není právem absolutním, neboť do něj lze ze strany státních orgánů za splnění podmínek uvedených v odst. 2 výjimečně zasáhnout, pokud je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky anebo ochrany práv a svobod jiných. Relativní povaha dále vyplývá ze skutečnosti, že se toto právo, potažmo právo na ochranu osobnosti, často dostává do střetu s právem na svobodu projevu (čl. 10 EÚLP a čl. 17 Listiny). V kontextu dané situace pak může být upřednostněn zájem na ochraně jednoho práva nad druhým, což ve výsledku umožní

³ VALOUŠEK, M., FIALOVÁ, E., LECHNER, T., HÁLOVÁ, M., SIVÁK, J. et al., MATES, P. (ed.). *Ochrana osobnosti, soukromí a osobních údajů*. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2019, s. 41. ISBN 9788075023469.

⁴ KOKEŠ, M., RYŠKA, M. § 81 [Generální klauzule]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Online. Praha: C. H. Beck, 2023. [cit. 2024-4-1]. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy4dc>

⁵ ONDŘEJOVÁ, E. *Ochrana osobnosti v common law a českém právu*. Teoretik. Praha: Leges, 2016, s. 182–183. ISBN 9788075021649.

⁶ Dále jen „právo na respektování soukromého a rodinného života.“

oprávněný zásah do kolizního práva.⁷ Vedle toho mohou do práva na respektování soukromého a rodinného života zasáhnout i nestátní subjekty, a to zejména média v případech veřejně činných osob, jejichž soukromí není chráněno do takové míry, jako je tomu u osob soukromých.⁸

Soukromý život je pojmem velmi širokým, jehož definice dosud nebyla Evropským soudem pro lidská práva přijata. V zásadě tento pojem zahrnuje osobní sféru člověka, do níž by nemělo být nikým zasahováno. Osobní sféru člověka lze chápat jednak prostorově ve smyslu ochrany duševní a fyzické integrity (např. neoprávněný vstup do domu nebo pravomoc policie prohledat osobu na ulici), jednak ve smyslu rozhodování o své vlastní identitě (např. rozhodování o sexuální orientaci, o pohlaví nebo o jméně a příjmení, ale i právo na sebeurčení). Evropský soud pro lidská práva však podotknul, že pojem soukromý život nelze zúžit pouze na osobní sféru jednotlivce. V takovém případě by totiž došlo k vyloučení podstatné části života jednotlivce, tedy jeho profesních činností, ale i dalších sociálních vztahů. Ústavní soud pojem soukromého života vykládá obdobně.⁹ *Rodinný život* předpokládá faktickou existenci skutečných blízkých osobních vazeb, kam spadají zejména vztahy mezi manželi (příp. osobami spolu žijícími, ale z nějakého důvodu nesezdanými), rodiči a nezletilými dětmi (i adoptovanými), ale za určitých okolností i vztahy mezi sourozenci nebo vzdálenějšími příbuznými.¹⁰

1.2. Úprava v Listině základních práv a svobod

Na ústavní úrovni nalezneme právní úpravu ochrany osobnosti v Listině, a to zejm. v čl. 7 a 10, přičemž existují dva rozdílné výkladové přístupy ke vztahu těchto dvou ustanovení. Podle prvního z nich lze pojem soukromí v čl. 7 odst. 1 vyložit pouze v souvislosti s fyzickou a psychickou integritou člověka, přičemž soukromí v širším slova smyslu je následně chráněno v čl. 10. Článek 7 odst. 1 tak plní roli jakési zbytkové garance ochrany soukromí, která se uplatní pouze v případech zásahů do fyzické či duševní integrity. Vzhledem k povaze chráněného zájmu tato svoboda náleží pouze fyzickým osobám. Pro ochranu právnických osob se pak uplatní čl. 10. Ústavní soud se převážně ve svých rozhodnutích přiklání k tomuto výkladu, je však potřeba zdůraznit, že v jeho následování není vždy důsledný a odkazuje na čl. 7 odst. 1 i v případech, kdy k zásahu do soukromí ve vztahu s fyzickou a duševní integritou nedošlo (např. nález sp. zn.

⁷ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1696 s., str. 865. ISBN 978-80-7400-365-3 (dále jen *Kmec, Evropská úmluva o lidských právech*).

⁸ PAVLÍČEK, V. *Ústavní právo a státověda*. 3. vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2020, s. 532. ISBN 978-80-7502-468-8.

⁹ srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 2048/09

¹⁰ KMEC a kol., op. cit. pozn. 7, str. 866–874.

II. ÚS 655/11) nebo v situacích, kdy bylo zasaženo do soukromí právnické osoby (např. nález sp. zn. II. ÚS 1375/11).¹¹

Na vztah čl. 7 odst. 1 a čl. 10 lze nahlížet též v poměru speciality, kdy je čl. 7 odst. 1 považován za obecné ustanovení týkající se ochrany duševní a fyzické autonomie člověka, jež je dále konkretizována v následujících ustanoveních Listiny. Ustanovení čl. 10 Listiny tak má aplikační přednost vůči čl. 7 odst. 1.¹²

Podle čl. 10 odst. 1 Listiny má každý právo na zachování jeho lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jeho jména. *Lidská důstojnost* je zakotvena již v čl. 1 Listiny a jako východisko pro všechna základní práva je upravena i v Listině základních práv EU v čl. 1. Lidská důstojnost vylučuje jakékoliv nedůstojné zacházení s člověkem a náleží všem bez ohledu na jejich postavení ve společnosti, tituly apod. Oproti tomu *osobní čest* je pojmem širším vázaným na společenské postavení osoby, ve kterém si na rozdíl od lidské důstojnosti lidé rovni nejsou.¹³ Osobní čest i dobrá pověst jsou pojmy těžko definovatelné, jejich význam se mění v čase a jejich výklad vždy záleží na konkrétních skutkových okolnostech a společenských představách. Ačkoliv je tedy osobní čest i dobrá pověst presumována již od narození, v průběhu života dochází k modifikaci jejich významu též s ohledem na počínání člověka. Dle uvedeného ustanovení ochrany požívá i *jméno*, jehož definici a podrobnou úpravu nalezneme v občanském zákoníku.

Odstavec 2 zaručuje každému ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Garanci ochrany soukromého a rodinného života nalezneme i v čl. 8 EÚLP (viz kapitola 1.1) a též v čl. 7 Listiny základních práv EU. Zatímco úprava obsažená v EÚLP si vystačí s obecnou zárukou práva na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence v rámci jediného článku, úprava v Listině je roztržštěná do více ustanovení chránících totéž jako čl. 8 EÚLP, resp. judikatura ESLP na základě tohoto ustanovení.¹⁴ *Soukromý život, resp. soukromí* člověka zahrnuje všechno, co z podstaty věci není veřejné, příp. co se neděje na veřejnosti nebo co není člověk na základě zákona povinen sdělit jinému. Důležité je však podotknout, že pokud se něco odehrává veřejně (např. soukromý rozhovor v hromadném dopravním prostředku za přítomnosti dalších cestujících), není to již součástí soukromého života, ačkoliv za jiných okolností by tomu tak být mohlo.¹⁵

¹¹ WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M. a kol. *Listina základních práv a svobod: Komentář k čl. 7*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-4-1]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹² PAVLÍČEK, op. cit. pozn. 8, str. 523.

¹³ *Tamtéž*, str. 528.

¹⁴ KOKEŠ, M. Čl. 10 [Právo na soukromý a rodinný život; právo na informační sebeurčení]. In: HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 346. ISBN 978-80-7400-812-2.

¹⁵ PAVLÍČEK, op. cit. pozn. 8, str. 532.

Třetí odstavce čl. 10 Listiny poskytuje ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě. Je zřejmé, že uvedené ustanovení významně nabylo na významu zejména s technologickým rozvojem v 21. století a častým užíváním internetu. Ustanovení garantuje právo na informační sebeurčení jednotlivce jako součást ochrany jeho soukromé sféry, kdy záleží na rozhodnutí jednotlivce, jaké informace, do jaké míry a jakým způsobem zpřístupní ostatním.¹⁶ Výčet neoprávněného nakládání s osobními údaji je demonstrativní a dle doslovného znění se vztahuje i na případy *jiného zneužívání* údajů. Výraz zneužívání však není zcela přesný, jelikož údaje mohou být shromažďovány nebo zveřejňovány, aniž by zároveň došlo k jejich zneužití.¹⁷ V souvislosti s ochranou osobních údajů je nezbytné zmínit i přímo aplikovatelné nařízení GDPR¹⁸ a zákon o zpracování osobních údajů¹⁹.

¹⁶ KOKEŠ, op. cit. pozn. 14, str. 347.

¹⁷ PAVLÍČEK, op. cit. pozn. 8, str. 532–533.

¹⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. 4. 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

¹⁹ Zákon č. 110/2019 Sb., zákon o zpracování osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

2. Právní úprava ochrany osobnosti v občanském zákoníku

S pojmem ochrany osobnosti se poprvé setkáváme v Ústavě z roku 1960 v čl. 19.²⁰ Obecná právní úprava všeobecného osobnostního práva, tedy práva na ochranu osobnosti poté byla poprvé zakotvena v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. v §§ 11 a násl. Do té doby byla ochrana poskytována pouze dílčím osobnostním právům jako např. právu na jméno a příjmení²¹, právu na ochranu písemností osobní povahy nebo právu k vlastní podobizně.^{22 23}

Obecná zákonná úprava ochrany osobnosti je obsažena v ustanoveních §§ 81–177 o. z. v obecné části, v hlavě druhé a oddíle šestém, nadepsaném jako Osobnost člověka. Úprava ochrany osobnosti v občanském zákoníku stojí na přirozenoprávním principu, jenž je patrný opětovným zdůrazněním přirozených práv v obecné klauzuli ochrany osobnosti, který stanoví, že: „*Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého.*“²⁴ Přirozenoprávní přístup vyplývá již ze znění § 3 a § 19 o. z. Přirozená práva jsou vrozená a svou existencí nezávislá na státu. Stát je neuděluje, ale pouze uznává a zajišťuje jejich dodržování a ochranu. Tato práva člověku náleží po celý jeho život a za určitých předpokladů se lze jejich ochrany domáhat i po smrti člověka.²⁵

Právní úprava v občanském zákoníku pracuje s pojmem osobnost člověka, přičemž tento pojem výslovně nedefinuje. Na osobnost člověka lze nahlížet z mnoha rovin (např. z psychologické či biologické), v závislosti na nich se pak liší její vymezení. Obecně lze osobnost označit za souhrn charakteristických hodnot člověka, který se v průběhu jeho života mění a vyvíjí, a to nejen v souvislosti s jeho působením ve společnosti. Jedná se tak o nerozlučné spojení různých aspektů člověka, které ho činí jedinečným.²⁶ V právu se pojem osobnost používá buď s přídavným jménem právní, anebo samostatně.

Právní osobnost je vlastnost, kterou má osoba v právním slova smyslu, přičemž osobou je osoba fyzická nebo právnická (§ 18 o. z.). Zatímco se výraz osoba nebo také subjekt vztahuje k existenci určité entity, právní osobnost neboli právní subjektivita oproti tomu odkazuje na

²⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 253. ISBN 978-80-7552-187-3.

²¹ § 22 zák. č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, zrušen k 1. 1. 1992.

²² § 95 a 96 zákona č. 115/1953 Sb., zákon o právu autorském (autorský zákon), zrušen k 1. 7. 1965.

²³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář*. Svazek I (§ 1–654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-4-1]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. Komentář k § 81 o. z.

²⁴ § 81 odst. 1 o. z.

²⁵ KOKEŠ, op. cit. pozn. 4.

²⁶ DVOŘÁK a kol., op. cit. pozn. 20, str. 253.

způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti (§ 15 odst. 1 o. z.). Právní osobnosti se nelze zcela ani zčásti vzdát (§ 16 o. z.).²⁷

2.1. Vznik a zánik ochrany osobnosti

Právní osobnost vzniká narozením (§ 23 o. z.). V některých případech se však právní osobnost přiznává i dítěti počatému, avšak dosud nenarozenému, a to za předpokladu, že se narodí živé a pokud to vyhovuje jeho zájmům (§ 25 o. z.). Tato právní úprava má význam hlavně pro oblast dědického práva, kdy je *nasciturovi* (dosud nenarozené dítě) přiznáno postavení zákonného dědice shodně jako již narozeným dětem. Pro usnadnění vyřešení sporných situací je v § 25 o. z. stanovena vyvratitelná právní domněnka, že se dítě narodilo živé.²⁸

Právní osobnost člověka zaniká smrtí. Definice smrti je zakotvena v zákoně č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon) jako „*nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava oběhu.*“²⁹ Ačkoliv tato definice byla stanovena původně pouze pro účely transplantačního zákona, užívá se jí obecně k výkladu pojmu smrt i v rámci jiných právních předpisů.³⁰ Občanský zákoník výslovně upravuje i tzv. postmortální ochranu a zajišťuje ochranu osobnostních práv člověka i po jeho smrti. Této ochrany se může domáhat kterákoli z osob jemu blízkých (§ 82 odst. 2 o. z.), přičemž osobu blízkou vymezuje § 22 o. z. Při domáhání se ochrany osobnosti zemřelého osobou blízkou nerozhoduje, zda se neoprávněný zásah udál ještě za života zemřelého, nebo až po jeho smrti, a stejně tak ani byla-li žaloba na ochranu osobnosti podána ještě za života zemřelého, nebo až po jeho smrti.³¹

Specifika týkající se ochrany osobnosti člověka v souvislosti s činností v právnické osobě upravuje § 83 o. z. Právnická osoba se může domáhat ochrany osobnosti člověka, souvisí-li neoprávněný zásah do jeho osobnosti s činností v právnické osobě. Za jeho života však lze právo na ochranu osobnosti uplatnit pouze jeho jménem a s jeho souhlasem. Podle § 83 odst. 2 o. z. se potom právnická osoba po smrti člověka může domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno a došlo k odstranění jeho následků.

²⁷ DVOŘÁK a kol., op. cit. pozn. 20, str. 267.

²⁸ *Tamtéž*, str. 217.

²⁹ § 2 písm. e) zák. č. 285/2002 Sb., zákon o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ DVOŘÁK a kol., op. cit. pozn. 20, str. 234.

³¹ ONDŘEJOVÁ, op. cit. pozn. 5, str. 191.

2.2. Nepromlčitelnost a zánik osobnostních práv

Na rozdíl od majetkových práv se osobnostní práva nepromlčují (§ 611 o. z. *a contrario*). Promlčuje se však právo na odčinění újmy způsobené na životě, důstojnosti, jménu, zdraví, vážnosti, cti, soukromí nebo obdobném osobním právu (§ 612 o. z. ve smyslu § 2956 o. z.), a to v subjektivní tříleté lhůtě (§ 629 o. z.) a objektivní desetileté lhůtě (§ 636 odst. 1 o. z.). V případě újmy způsobené úmyslně je stanovena patnáctiletá objektivní lhůta (§ 636 odst. 2), přičemž je stanovena výjimka pro újmu na svobodě, životě nebo zdraví, kdy se na objektivní lhůtu nebere zřetel vůbec (§ 636 odst. 3 o. z.).³²

Obecně platí, že práva vzniklá neoprávněným zásahem do osobnostních práv člověka jeho smrtí zanikají a jsou tak vyloučena z přechodu. V případě smrti člověka a neoprávněného zásahu do jeho osobnostních práv se však osoby blízké mohou domáhat tzv. postmortální ochrany. U postmortální ochrany však nelze hovořit o právním nástupnictvím, ale o vzniku zvláštního originárního osobnostního práva.³³ Znamená to tedy, že v souladu s dikcí § 2009 odst. 2 o. z. právo na náhradu nemajetkové újmy vzniklé neoprávněným zásahem do osobnosti člověka na dědice nepřechází. Občanský zákoník však v § 1475 odst. 2 umožňuje přechod práva na odčinění nemajetkové újmy v případech, kdy byl za života zemřelého dluh uznán, nebo byl nárok uplatněn u orgánu veřejné moci. Současná právní úprava se tak zcela odlišuje od předchozí úpravy v občanském zákoníku z roku 1964, který v ustanovení § 579 odst. 2³⁴ explicitně stanovil zánik práva na bolestné a na náhradu ztíženého společenského uplatnění v případě smrti věřitele. Nároky poškozeného tedy na dědice nepřecházely, a to ani pokud již o nich bylo pravomocně rozhodnuto soudním rozhodnutím. Současná právní úprava se tak vrací k pojetí účinnému za obecného zákoníku občanského z roku 1811, na základě něhož soudní praxe vyvodila závěr ohledně přechodu bolestného obdobný dnešnímu. Stejně tak občanský zákoník z roku 1950³⁵ v ustanovení § 335 stanovil, že „závazek k náhradě bolestného a k náhradě za zohyždění nezaniká smrtí oprávněného, byl-li nárok již oprávněným uplatněn.“³⁶

Nejvyšší soud se ve svém usnesení sp. zn. 25 Cdo 293/2018 ze dne 28. 2. 2018 vyjádřil též k náhradě a přechodu náhrady újmy při ublížení na zdraví a při usmrcení, konkrétně k přechodu nároku na odčinění duševních útrap rodiče a osoby blízké způsobených usmrcením jeho dítěte,

³² DVOŘÁK a kol., op. cit. pozn. 20, str. 267.

³³ KNAP, K. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004, str. 82. ISBN 80-7201-484-6.

³⁴ Doslovné znění § 579 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb.: „Smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu; zanikne i právo na bolestné a na náhradu za ztížení společenského uplatnění.“

³⁵ Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, účinný od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964

³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 25 Cdo 3556/2016, ze dne 27. 4. 2017. Uvedené rozhodnutí se též věnuje situaci, kdy újma vznikla za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964, nárok byl uplatněn u soudu, avšak žalovaná následně již za účinnosti tzv. nového občanského zákoníku zemřela.

popř. osoby blízké (§ 2959 o. z.). Žalobce se podanou žalobou domáhal zaplacení nemajetkové újmy způsobené usmrcením jeho syna při dopravní nehodě. Matka ani bratr usmrceného obdobný nárok u soudu neuplatnili. Žalobce však v průběhu soudního řízení zemřel. Nejvyšší soud se proto zabýval otázkou, zda se vznesený nárok zemřelého žalobce stane součástí pozůstalosti a přejde na dědice (v tomto případě na manželku a syna zůstavitele, potažmo matku a bratra usmrceného při dopravní nehodě), a to i s ohledem na skutečnost, že dědicové stejný nárok na náhradu nemajetkové újmy nevznesli, ačkoliv mohli. Nejvyšší soud k uvedenému uvedl, že *„je věci každého poškozeného, zda nárok na náhradu újmy uplatní u soudu, případně v jakém rozsahu. Nevyužije-li tohoto oprávnění, nevyplývá z žádného ustanovení zákona, že by tím bylo limitováno jeho právo nabýt děděním nároky, které na něj přešly ze zůstavitele, byť by šlo o nároky stejné povahy a vyvolané toutéž škodní událostí.“* Uvedený nárok tudíž přechází na dědice jako součást pozůstalosti bez ohledu na to, zda dědici tentýž nárok uplatnili také.

2.3. Všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu

Na všeobecné osobnostní právo lze dle Knapa nahlížet dvěma způsoby, jednak optikou monistického pojetí, jednak optikou pojetí pluralitního. Podle monistického neboli jednotného chápání náleží všeobecné osobnostní právo každé fyzické osobě a jeho předmětem jsou nehmotné aspekty lidské osobnosti v její fyzické i duševní celistvosti. Všeobecné osobnostní právo je pak v rámci tohoto pojetí tvořeno souborem jednotlivých dílčích osobnostních práv jako jsou např. právo na soukromí, právo na osobní svobodu nebo na dobrou pověst.³⁷ Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 2304/99 ze dne 26. 7. 2000 dodává, že *„protože se jedná o nejvlastnější, nejniternější a nejintimnější sféru lidské osoby, jejíž dotčení zvenčí je zásahem dotčenou fyzickou osobou velmi často pocíťováno se značně nepříznivou intenzitou, je proto nepochybně věcí zákona této osobnostní sféře poskytovat příslušnou právní ochranu. Z tohoto pohledu proto také občanský zákoník právo na ochranu osobnosti fyzické osoby upravuje jako jednotné právo, jehož úkolem je v občanskoprávní oblasti zabezpečit respektování osobnosti fyzické osoby a její všestranný svobodný rozvoj.“* Oproti tomu pluralitní pojetí považuje všeobecné osobnostní právo za soustavu dílčích osobnostních práv zajišťujících ochranu jednotlivým hodnotám osobnosti.

Vzhledem k demonstrativnosti výčtu dílčích práv a užití obecné klauzule zakotvené v § 81 o. z. se do popředí dostává role soudcovského práva, kdy lze v rámci soudní praxe reagovat na změny ve společnosti a v případě potřeby okruh ochrany osobnosti rozšiřovat či jinak přizpůsobovat. Obě pojetí pak uznávají fyzickou a duševní integritu člověka jako celek. Dalším společným aspektem je, že obě pojetí považují okruh jednotlivých chráněných hodnot za neúplný,

³⁷ KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 17.

jež je potřeba neustále doplňovat v závislosti na vývoji společenské situace a jejích potřeb. Z praktického hlediska tak rozlišování mezi dvěma pojetími nemá ve svých důsledcích téměř žádný vliv.³⁸

Všeobecné osobnostní právo včetně jednotlivých dílčích osobnostních práv patří do skupiny práv absolutních, do nichž nesmí třetí osoby neoprávněně zasahovat. Musí se tak zdržet veškerého chování, které by rušilo nositele ve výkonu těchto práv. Povinností státu je zajistit ochranu těchto práv a v případě, že by k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv člověka došlo, postihnout takový zásah sankcí.³⁹

2.4. Všeobecné osobnostní právo v subjektivním smyslu

Z pohledu subjektivního všeobecného osobnostního práva je člověk suverénem, s jehož osobností je toto právo neoddělitelně spjato, přičemž jak je již zmíněno výše, jedná se o právo absolutní povahy působící vůči všem.⁴⁰

V rámci subjektivního osobnostního práva může každý člověk se svou osobností nakládat co nejšířěji. Takové nakládání však nesmí překračovat meze právního řádu. Možnost nakládat se svou osobností, resp. jednotlivými hodnotami, náleží primárně člověku samému. Pokud to však povaha určité hodnoty připouští, lze převést možnost nakládání i na jiné subjekty (např. svolení k užití jména člověka k reklamním účelům). Zákon dále stanoví případy, kdy a z jakého důvodu lze zasáhnout do všeobecného osobnostního práva osoby ve veřejném, příp. jiném právem chráněném zájmu (tzv. zákonné licence budou podrobně rozebrány v kapitole 3.3.). K omezení všeobecného osobnostního práva může dojít i na základě rozhodnutí státního orgánu. Důležité je však zmínit, že jakmile odpadne omezení (nehledě na právní důvod jeho vzniku), rozsah nakládání se vrací opět do původní podoby (tzv. princip elasticity).⁴¹

Všeobecné osobnostní právo má dvě složky – složku pozitivní zahrnující oprávnění užívat jednotlivé hodnoty a disponovat s nimi; a složku negativní obsahující oprávnění vzepřít se neoprávněným porušením ze strany ostatních subjektů.⁴² Kromě rozlišování mezi relativními a absolutními právy lze subjektivní občanská práva dále dělit i na práva osobnostní a majetková, přičemž osobnostní práva lze dále členit na všeobecné osobnostní právo a zvláštní osobnostní práva.⁴³

³⁸ KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 63–64.

³⁹ DVOŘÁK a kol., op. cit. pozn. 20, str. 254.

⁴⁰ ONDŘEJOVÁ, op. cit. pozn. 5, str. 188.

⁴¹ KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 92–93.

⁴² *Tamtéž*, str. 93–94.

⁴³ Způsobů dělení v závislosti na použití různých kritérií je několik. Např. Dvořák, Švestka, Zucklínová a kol. občanská subjektivní práva dělí na práva osobní, rodinná a majetková, které dále člení (srov. str. 335–336).

2.5. Zvláštní osobnostní práva

Zatímco všeobecné osobnostní právo se nabyvá narozením a náleží každé fyzické osobě bez rozdílu, zvláštní osobnostní práva přísluší pouze některým fyzickým osobám. Zvláštní osobnostní práva, někdy též označována jako práva duševního vlastnictví, jsou založena na tvůrčí duševní schopnosti člověka a vznikají až jejím projevem. Nejsou tedy neoddělitelně spjata s každým člověkem, ale pouze s tím, který oplývá tvůrčí duševní schopností a určitým způsobem ji projeví navenek (např. vynálezce, umělec). Zvláštní osobnostní práva pro jejich blízký vztah k majetkovým právům někdy bývají též označována jako tzv. osobně majetková práva.⁴⁴

Úpravu zvláštních osobnostních práv nalezneme ve zvláštních právních předpisech, a to konkrétně v autorském zákoně (zákon č. 121/2000 Sb.), v zákoně o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích (zákon č. 527/1990 Sb.) a v zákoně o ochraně průmyslových vzorů (zákon č. 207/2000 Sb.).⁴⁵ Obě právní úpravy, tedy úprava všeobecného osobnostního práva a úprava zvláštních osobnostních práv, jsou na sobě nezávislé a lze je uplatňovat souběžně.⁴⁶

⁴⁴ ONDŘEJOVÁ, op. cit. pozn. 5, str. 186.

⁴⁵ DVOŘÁK a kol., op. cit. pozn. 20, str. 256.

⁴⁶ KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 66.

3. Podoba a soukromí

Zájmová licence, jak bude podrobně rozebrána dále, je upravena v § 88 odst. 1 o. z. v rámci pododdílu 2 nazvaného Podoba a soukromí. Dle systematiky občanského zákoníku je tak právo na podobu upraveno společně s ochranou soukromí. K tomuto zařazení došlo nejspíše v důsledku vlivu rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva.⁴⁷ Vzhledem k tomu, že podoba je jedním z projevů osobní povahy, zatímco soukromí je vlastní složkou osobnosti člověka, bylo by vhodnější právo na podobu upravit společně s ostatními projevy osobní povahy. Nehledě na to, že neoprávněným zásahem do podoby člověka může být posléze zasaženo nejenom soukromí, ale i další aspekty osobnosti, stejně jako to platí pro ostatní projevy osobní povahy.⁴⁸

Pro účely této diplomové práce bude respektována systematika občanského zákoníku, kdy postupně přiblížím právo k podobě a k podobizně následované právem na ochranu soukromí. Společným jmenovatelem těchto práv je základní premisa, že zachytit podobu člověka a zasáhnout do soukromí jiného lze pouze při svolení dotčené osoby, na základě zákonného důvodu (tzv. zákonných licencí) nebo při kolizi základních práv, pokud takový zásah projde testem proporcionality.

3.1. Právo k podobě a k podobizně

Podoba člověka je jedním z druhů projevů osobní povahy chráněných generální klauzulí v § 81 o. z. Oproti dřívější právní úpravě je právo na podobu upraveno též samostatně v §§ 84 a násl. Neznamena to však, že by podoba nebyla chráněna i v občanském zákoníku z roku 1964, tehdy však byla ochrana podoby zaručena pouze generální klauzulí.⁴⁹ Není zcela zřejmé, z jakého důvodu se zákonodárce rozhodl zakotvit úpravu podoby člověka v samostatném ustanovení. Nelze však dovodit závěr, že by podoba člověka v porovnání s ostatními projevy osobní povahy podléhala zvláštnímu režimu ochrany.

Pojem právo na podobu zahrnuje jednak právo na podobu v užším slova smyslu a jednak právo k podobizně.⁵⁰ Předmětem prvně zmíněného je podoba člověka, kterou lze vymezit jako „*souhrn opticky vnímatelných neopakovatelných svérázných a dynamicky se proměňujících charakteristik*

⁴⁷ Srov. rozsudek ESLP ze dne 11. 1. 2005, sp. zn. 50774/99, Sciacca v. Italy

⁴⁸ TŮMA, P. § 84 [Právo k podobě člověka]. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník. I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Online. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 349–352. [cit. 2024-20-02].

⁴⁹ ŠERÁ, H. *Podmínky zachycení a šíření podoby člověka prostřednictvím fotografie*. Bulletin advokacie, 2020, č. 1-2, s. 53. ISSN 1805-8280.

⁵⁰ KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 291.

člověka, které umožňují jeho individualizaci, resp. identifikaci.“⁵¹ Podle toho, zda na pojem hledíme v užším nebo širším slova smyslu, lze za podobu člověka považovat buď pouze obličejovou část, nebo celkový vzhled tělesné schránky člověka. Tělesný vzhled člověka se během jeho života mění, velký vliv proto hrají nejen projevy stárnutí, ale například i záměrné zásahy či úpravy vzhledu jako jsou třeba plastické operace, tetování nebo výměna chrupu. Dalšími významnými osobními rysy (tzv. markanty), na základě kterých lze charakterizovat člověka, jsou např. tvar jeho postavy, mateřská znaménka či jiná geneticky podmíněná specifika, účes nebo následek úrazu z minulosti.^{52 53}

Podle Šeré⁵⁴ však nelze hovořit pouze o podobě vnímatelné zrakem. Tvrdí, že v podstatě nezáleží na tom, jakým smyslem podobu vnímáme, a odkazuje zejména na hmatový smysl u nevidomých osob. Nastíněný přístup se nicméně dostává do přímého rozporu s výše předestřenou soudně uznávanou definicí podoby, která užívá pojem *opticky vnímatelných*. Kromě toho mnoho osobních rysů jako třeba tetování, barva vlasů, mateřská znaménka nelze hmatem vnímat, a tudíž je otázkou polemiky, zda je opravdu možné na základě hmatu identifikovat konkrétního člověka, nebavíme-li se zrovna o jedinci, který má jedinečný prvek na svém těle příp. atypický následek úrazu.

Podobiznou rozumíme „*hmotné zachycení podoby člověka*.“⁵⁵ Právní úpravou je chráněna jak podoba člověka živého, tak zemřelého. Podoba zemřelého člověka bývá někdy označována jako posmrtná maska. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 19. 10. 2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005 považuje jako podmínku ochrany práva na podobu skutečnost, že „*osoba je na základě zobrazení identifikovatelná*“,⁵⁶ přičemž se nemusí jednat pouze o věrné zachycení osoby fotografií, videozáznamem, obrazem apod. ale i o karikatury.⁵⁷ Při identifikaci je též potřeba zohlednit další souvislosti, za nichž k zachycení podoby došlo a z nichž je zřejmé, o jakého konkrétního člověka se jedná. Spolkový nejvyšší soud v 70. letech minulého století řešil situaci, kdy byl zveřejněn (nikoliv v rámci zpravodajství) snímek fotbalového brankáře pořízeného z pozice za brankou při

⁵¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář*. Svazek I (§ 1–654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-4-1]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. Komentář k § 84 o. z.

⁵² *Tamtéž*.

⁵³ ŠERÁ, op. cit. pozn. 49.

⁵⁴ *Tamtéž*.

⁵⁵ KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 291.

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005.

⁵⁷ K tomu např. usnesení Ústavního soudu I. ÚS 2246/12 ze dne 17. 4. 2014, který pojednával o kolizi zásahu do osobnosti a práva na svobodu projevu. Uvedený případ se týkal politické karikatury (kresleného komiksu) tehdejšího předsedy ČSSD Jiřího Topolánka a jeho manželky. Ústavní soud zásah do osobnostních práv neshledal.

fotbalovém utkání. Soud ve svém rozhodnutí⁵⁸ přiznal ochranu podobizny poškozenému s odůvodněním, že dotčený mohl být snadno identifikovatelný na základě specifických znaků jako je držení těla, postoj a účes osobami, které znaly konkrétní fotbalový tým. Dále se bude jednat o podobiznu, ačkoliv člověk není na snímku identifikovatelný, ale jeho totožnost vyplývá z uvedení jména.⁵⁹

3.1.1. Obsah práva na podobu a práva k podobizně

Právo na podobu a právo k podobizně vznikají v rozdílný okamžik. Zatímco první zmíněné vzniká narozením člověka, právo k podobizně člověk nabývá až v momentě, kdy lze zachycenou podobu identifikovat, přičemž zachycení podoby ještě nemusí být zcela dokončené. Stačí, pokud nese znaky, dle kterých lze osobu rozpoznat (např. náčrt portréту).⁶⁰ Ke vzniku práva k podobizně je tak potřeba právního jednání (např. pořízení fotografie nebo namalování portréту), zatímco právo k podobě vzniká na základě právní události (narození).

Obsahem práva na podobu ve smyslu pozitivním je užívací a dispoziční právo, tedy oprávnění subjektu zachytit svou vlastní podobu a udělovat ostatním souhlas k jejímu zachycení. Ve smyslu negativním se pak lze na základě práva na podobu bránit neoprávněným zachycením a rozšiřováním své podoby. Právo k podobizně zahrnuje též užívací a dispoziční oprávnění, ovšem nikoliv ve vztahu k podobě, ale ve vztahu k podobizně. V pozitivním smyslu lze na základě práva k podobizně užívat podobiznu jakýmkoliv způsobem sám, ať už v originálních vyhotoveních nebo kopiích, a dále lze udělovat oprávnění k takovému užití jiným subjektům. V negativním smyslu právo k podobizně opravňuje subjekt bránit se neoprávněnému užití podobizny. Subjektem je v uvedeném případě zachycená osoba, příp. po její smrti osoby blízké.⁶¹

Stejně jako občanský zákoník z roku 1964 ani současná právní úprava neupravuje další práva spojená s podobou člověka jako právo na fyzickou podobu, potažmo právo vystupovat pod svou fyzickou podobou v rámci vztahů s okolním světem, nebo právo na ochranu proti různým neoprávněným zásahům do ní. Pod takovým zásahem si lze představit zohydění obličeje kyselinou nebo následek nevydařeného lékařského zákroku (např. plastická operace obličeje) či

⁵⁸ BGH (NSR), rozhodnutí z 26. 6. 1979, VI ZR 108/78 In: KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004, str. 293.

⁵⁹ KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 293.

⁶⁰ *Tamtéž*, str. 291–293.

⁶¹ KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 294 a shodně též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1873/2006.

kosmetického zákroku (např. tetování). Jejich ochrany je možné se domoci na základě generální klauzule v § 81 o. z.⁶²

Právo zobrazeného člověka ke své podobizně je potřeba odlišovat od práva vlastnického a práva autorského. Ačkoliv právo k podobizně ve smyslu osobnostních práv a právo k podobizně ve smyslu věcných práv existují nezávisle na sobě, představuje ochrana osobnostních práv do jisté míry omezení výkonu vlastnického práva k podobizně jako k věci. Vlastník podobizny totiž nemůže použít podobiznu bez souhlasu osoby zpodobněné způsobem, kterým by zasáhl do jejích osobnostních práv k podobizně. Souhlasem zobrazené osoby jsou též omezena dispoziční práva autora, který vytvořil autorské dílo zachycující dotčenou osobu. Ačkoliv je autorské právo s ohledem na společenskou závažnost na pomyslném žebříčku významnosti výše než vlastnické právo k podobizně, nachází se stále pod osobnostním právem k podobizně, kterému bude poskytnuta větší ochrana.⁶³

3.1.2. Svolení k zachycení podoby a k jejímu rozšiřování

Základní premisu vztahující se k zachycení podoby člověka nalezneme v § 84 o. z., který stanoví, že „*zachytit jakýmkoli způsobem podobu člověka tak, aby podle zobrazení bylo možné určit jeho totožnost, je možné jen s jeho svolením.*“ Oproti občanskému zákoníku z roku 1964 současná úprava pracuje výslovně s pojmem podoba a zároveň upouští od taxativního výčtu předmětu ochrany (srov. znění § 12 odst. 1 zák. č. 40/1964 Sb.: „*Písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejich projevů osobní povahy smějí být pořizeny nebo použity jen s jejím svolením.*“). S ohledem na stále se rozvíjející technické možnosti současného světa lze rozšíření předmětu ochrany novou právní úpravou považovat za přínosné, neboť zajišťuje ochranu podoby i pro substráty, které v době přijímání právní úpravy nebyly a nemohly být známy (jako např. QR kód, který je nosičem fotografie člověka). Telec však již ve své stati z roku 2007 vykládal v předchozí právní úpravě užívaný pojem obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy tím způsobem, že pod ně zahrnoval i záznamy zašifrované, které lze rozpoznat jen strojově.⁶⁴

V porovnání s obecně platnou zásadou, že každý může činit vše, co není zákonem zakázáno,⁶⁵ platí v případě zachycení podoby pravidlo opačné. Zachycování podoby osob je obecně

⁶² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář*. Svazek I, (§ 1–654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-4-1]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. Komentář k § 84 o. z.

⁶³ KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 294.

⁶⁴ TELEC, I. *Svolení, nebo zákonné licence v právu osobnostním*. *Právní rozhledy*, 2007, č. 24, s. 879–883. ISSN 1210-6410.

⁶⁵ Čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 Listiny.

nepřípustné s výjimkou udělení souhlasu, potažmo na základě tzv. zákonných licencí. Svolení se zachycením podoby je právním jednáním ve smyslu § 545 o. z., jehož forma není zákonem stanovena. Svolení tak může být uděleno ústně, písemně nebo konkludentně. Důležité však je, aby způsob projevu nevzbuzoval pochybnost o tom, co osoba chtěla skutečně projevit. V praxi si lze konkludentní svolení představit třeba tak, že dotyčná osoba ve skupině přátel zareaguje na pokyn k vytvoření fotografie a postaví se před objektiv.

Souhlas může být bezúplatný i úplatný. Lze ho udělit *ad hoc* pro konkrétní situaci, nebo na dobu určitou či neurčitou, přičemž souhlas může být jakkoliv omezen z hlediska věcného nebo územního rozsahu. Pokud by následně došlo ke změně podmínek, za kterých byl souhlas udělen, bude další jednání v souvislosti se zachycením podoby považováno za neoprávněný zásah. Obecně platí, že v pochybnostech ohledně rozsahu a účelu souhlasu se zachycením podoby, příp. v pochybnostech o udělení souhlasu, je potřeba podmínky souhlasu vykládat spíše restriktivně, resp. dovodit, že osoba k zachycení spíše nesvolila.^{66,67} Uvedené lze ilustrovat na zahraničním sporu, kdy v roce 1979 byla vyfotografována obnažená studentka po boku známého zpěváka, s nímž v té době měla poměr. Fotografie byla pořízena s jejím svolením, ačkoliv zůstalo pochybné, zda byl udělen souhlas i k jejímu publikování. Po pěti letech, během nichž došlo k ukončení vztahu ženy a zpěváka, byla fotografie opětovně zveřejněna v časopise a žena označena za jednu z milenek zpěváka. Soud následně vyhověl žalobě na ochranu všeobecného osobnostního práva ženy a vyslovil, že i kdyby žalobkyně s uveřejněním snímku dříve souhlasila, s ohledem na podstatnou změnu okolností nelze již k souhlasu přihlížet a opětovné zveřejnění po pěti letech je neoprávněným zásahem do jejích osobnostních práv.⁶⁸

Ustanovení § 85 o. z. upravuje podmínky, za jakých lze se zachycenou podobou dále nakládat, a to ve smyslu rozšiřování a rozmnožování podobizny. Souhlas udělený pro zachycení podoby se totiž vyčerpá již samotným zachycením a jak uvedl Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 26. 7. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/99: „z *případného svolení k zachycení podoby nelze bez dalšího současně i usuzovat, že takto bylo dáno i svolení k použití podobizny.*“ K rozšiřování podoby člověka je tudíž za potřebí dalšího svolení zobrazené osoby. Občanský zákoník však v odst. 2 nově v porovnání s předchozí právní úpravou zavádí nevyvratitelnou právní domněnku souhlasu s rozmnožováním a rozšiřováním podobizny i v případech, kdy toto svolení nebylo výslovně dáno. Tato nevyvratitelná právní domněnka je však úzce spjata s uděleným souhlasem k zachycení

⁶⁶ VALOUŠEK a kol., op. cit. pozn. 3, str. 55.

⁶⁷ ONDŘEJOVÁ, op. cit. pozn. 5, str. 192.

⁶⁸ Rozhodnutí OLG Frankfurt/M. ze dne 11. 9. 1986, sp. zn. 6 U 171/85, In: KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004, s. 299. ISBN 80-7201-484-6.

podoby, bez něhož nemůže vůbec nastat. Právní úprava takto počítá se situacemi, kdy nabyvatel svolení zachytí podobu s legálním očekáváním následného šíření podobizny např. za účelem zpeněžení fotografie, tudíž se situacemi, kdy samotné zachycení podoby nemá bez následného rozmnožování či rozšiřování podobizny žádný hospodářský význam.⁶⁹

Pro uplatnění uvedené právní domněnky je potřeba současně naplnit dvě kritéria, a to kritérium obvyklosti a kritérium rozumného předpokladu. Platí tedy, že pokud člověk svolí k zobrazení své podoby za okolností, z nichž je zřejmé, že bude šířeno, uděluje zároveň i souhlas k rozmnožování a rozšiřování podobizny, ale pouze obvyklým způsobem a v rozsahu, v jakém je mohl rozumně předpokládat v době udělení svolení. Při zkoumání uvedených podmínek je třeba zohlednit kritérium osoby mající rozum průměrného člověka uvedené v § 4 odst. 1 o. z. a také vycházet z okolností, které existovaly v době udělení svolení se zachycením podoby, jako je třeba čas, forma souhlasu, místo a další.⁷⁰

Důležité je si též uvědomit, že pro uplatnění právní domněnky nemá vliv, zda prvotní souhlas k zachycení podoby byl udělen úplatně či bezúplatně. Proto nelze bez dalšího vyvodit závěr, že pokud např. osoba stojí modelem pro vytvoření sochy za úplatu, automaticky nastupuje právní domněnka svolení k dalšímu šíření této podobizny.⁷¹

Podle úpravy obsažené v § 87 odst. 1 o. z. může být svolení s použitím písemnosti osobní povahy, podobizny nebo zvukového či obrazového záznamu týkajícího se člověka nebo jeho projevů osobní povahy odvoláno, a to i v případě udělení souhlasu na určitou dobu. Občanský zákoník tak výslovně zakotvil již dříve doktrinálně uznávanou praxi odvolatelnosti souhlasu, která byla analogicky dovozována na základě autorského práva s ohledem na shodnou povahu práva osobnostního a práva autorského.⁷²

Odvolání svolení není vázáno žádnou podmínkou a může být odvoláno kdykoliv a z jakéhokoliv důvodu, a to i přesto, že se strany domluvily na neodvolatelnosti svolení. Takové ujednání by totiž bylo v rozporu s § 19 odst. 2 věta druhá o. z. Odstavec 2 výše uvedeného ustanovení však chrání legitimní očekávání nabyvatele svolení a pro případ, že bude odvoláno svolení na dobu určitou, aniž by došlo k podstatné změně okolností nebo by to odůvodňoval jiný rozumný důvod, je odvolávající povinen nahradit vzniklou škodu osobě, které původně svolení

⁶⁹ ŠERÁ, op. cit. pozn. 49.

⁷⁰ TŮMA, P. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník. I. Obecná část (§ 1-654)*. 1. vydání. Online. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 506. [cit. 2024-21-02].

⁷¹ KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 298–299.

⁷² TELEEC, op. cit. pozn. 64.

udělil. Uvedené ustanovení tak chrání nabyvatele svolení, který i v případě jeho odvolání bude odškodněn, a provádí tak zásadu *neminem laedere*.⁷³

3.2. Ochrana soukromí

Ačkoliv je právo na soukromí upraveno ve stejném pododíle jako právo na podobu, je nutné si uvědomit, že soukromí oproti podobě člověka není projevem osobní povahy, nýbrž součástí osobnosti člověka. Právu na soukromí a výkladu jednotlivých pojmů z pohledu nadnárodní i národní právní úpravy se věnuji již v předcházejících kapitolách.⁷⁴ Na tomto místě si dovoluji jen připomenout, že pojem soukromí, potažmo soukromý život není definován v žádném právním předpise. Od jeho přesného vymezení se distancuje i ESLP a odmítá jeho definici poskytnout. Ve svém rozhodnutí uvádí, že nepovažuje za nutné ani nezbytné pokoušet se o vyčerpávající vymezení pojmu soukromého života.⁷⁵

Právo na soukromí není v Listině upraveno pouze na jednom místě, ale nalezneme ho ve více ustanoveních. Hlavním východiskem je tak především čl. 10 Listiny a dále pak čl. 7. Obě tato ustanovení jsou podrobněji rozebrána již v předcházejících kapitolách. Osobní sféru člověka ve smyslu prostorovém poté chrání čl. 12 zakotvující nedotknutelnost obydlí. Právu na ochranu soukromí se věnuje i čl. 13, který upravuje neporušitelnost listovního tajemství a tajemství jiných písemností a záznamů. A v neposlední řadě je nutné zmínit také čl. 32, který poskytuje ochranu dílčím oblastem práva na rodinný život.

Obecně lze soukromí chápat buď v širším slova smyslu jako nedotknutelnost jedince, jeho právo rozhodovat o sobě samém včetně ochrany rodinných a obdobných vztahů, nebo v užším smyslu zahrnujícím pouze právo na ochranu obydlí jako soukromí v prostorové dimenzi.⁷⁶ Evropský soud pro lidská práva a shodně i Ústavní soud vykládají pojem soukromí v širším významu, který zahrnuje i tzv. externum vztahující se k obchodním, pracovním i sociálním aktivitám.⁷⁷ Evropský soud pro lidská práva pak ve svém rozhodnutí dodává, že by bylo „*příliš restriktivním omezovat tento pojem na "vnitřní kruh", v jehož rámci může jednatlivec žít svůj vlastní osobní život podle libosti, a zcela z něho vyloučit vnější svět nezahrnutý do tohoto kruhu. Respektování soukromého života musí do určité míry zahrnovat právo na vytváření a rozvíjení vztahů s dalšími lidskými bytostmi. Dále se pak zdá, že neexistuje důvod pro to, aby tento způsob*

⁷³ RYŠKA, M. § 87 [Odvolatelnost svolení]. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023.

⁷⁴ Srov. kapitolu 1.1. a 1.2.

⁷⁵ Srov. rozsudek ESLP ze dne 16. 12. 1982, 13710/88, Niemietz v. Německo

⁷⁶ DOLEŽAL, T. § 86. In: MELZER, Filip a TĚGL, Petr. *Občanský zákoník: § 1–117, velký komentář*. Komentátor. Praha: Leges, 2018, s. 551. ISBN 978-80-87576-73-1.

⁷⁷ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09

*chápání pojmu "soukromý život" vylučoval aktivitu profesní nebo obchodní povahy, protože právě během své pracovní činnosti má většina lidí značnou, ne-li největší příležitost rozvíjet vztahy s vnějším světem.*⁷⁸

3.3. Zákonné licence

Vedle svolení lze do podoby člověka, potažmo do jiných dílčích osobnostních práv, zasáhnout i na základě zákonem stanovených důvodů upravených v §§ 88 a 89 o. z. V teorii tyto výjimky bývají označovány jako tzv. zákonné licence. Zákonné licence jsou bezúplatné a působí nehledě na vůli dotčeného člověka. Výčet zákonných licencí je taxativní a nelze ho dále rozšiřovat. Též jejich rozsah musí být vykládán restriktivně vzhledem k výjimečnosti jejich použití a zásadě nedotknutelnosti osobnosti člověka.⁷⁹

Původní úprava občanského zákoníku z roku 1964 zakotvovala tzv. třídu zákonných licencí, kdy rozlišovala licenci úřední, vědeckou nebo uměleckou licenci a licenci zpravodajskou (srov. § 12 odst. 2 a 3 zák. č. 40/1964 Sb.). Předchozí právní úprava tak sledovala výhradně veřejný zájem. Oproti tomu občanský zákoník z roku 2012 nově zakotvuje i zájem na ochraně soukromých práv a s účinností od 1. 1. 2014 rozšiřuje tzv. třídu o další dva případy vylučující neoprávněnost zásahu do osobnostních práv. Rozlišujeme proto tzv. licenci zájmovou (§ 88 odst. 1 o. z.), licenci úřední (§ 88 odst. 2 o. z.) a licenci vztahující se na veřejná vystoupení ve veřejném zájmu (§ 88 odst. 2 o. z.), licenci uměleckou a vědeckou (§ 89 o. z.) a licenci zpravodajskou (§ 89 o. z.). Vzhledem k zaměření diplomové práce bude zájmová licence detailně rozebrána v samostatné kapitole. Na tomto místě je však potřeba alespoň ve zkratce zmínit ostatní zákonné licence.

V ustanovení § 88 o. z. nalezneme vedle již zmíněné zájmové licence v odst. 1 i **licenci úřední** v odst. 2 dovolující pořízení či použití podobizny, písemnosti osobní povahy nebo zvukového či obrazového záznamu na základě zákona k úřednímu účelu. Toto ustanovení je promítnutím principu právního státu zakotveného v čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny. Jak vyplývá ze znění úřední licence, pro její uplatnění je nezbytné, aby takový postup zákon umožňoval. Oproti dřívější právní úpravě se nyní úřední licence výslovně vztahuje nejen na použití uvedených statků, ale i na jejich pořízení. V praxi se tato licence užije třeba na pořizování snímků pro policejní evidenci nebo např. pro rekognici osob v trestním řízení, k čemuž se vyjádřil i Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 256/01⁸⁰, ve kterém neshledal použití fotografií nezúčastněných osob

⁷⁸ rozsudek ESLP ze dne 16. 12. 1982, 13710/88, Niemietz v. Německo

⁷⁹ LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Velké komentáře. V Praze: C. H. Beck, 2020, str. 370 až 371. ISBN 978-807-4008-52-8.

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01

bez jejich souhlasu pro rekognici v trestním řízení jako neoprávněný zásah do jejich osobnostních práv. Důležité je též upozornit na skutečnost, že v některých případech judikatura Ústavního soudu⁸¹ dovozuje subsidiární povahu úřední licence a umožňuje její užití pouze za splnění dvou podmínek – nemožnost získání souhlasu dotčené osoby a situaci, kdy by vyžadování souhlasu zmařilo dosažení úředního účelu.

Další změnou v právní úpravě je zakotvení **licence ochrany veřejného zájmu**. Tato licence se vztahuje na veřejná vystoupení v záležitostech veřejného zájmu. Občanský zákoník blíže pojmy veřejného vystoupení ani veřejného zájmu nedefinuje, čímž v podstatě umožňuje velmi široký výklad rozsahu této licence. S ohledem na výjimečnost užití zákonných licencí je však nutné k výkladu přistupovat restriktivně vzhledem k ochraně nedotknutelnosti osobnosti člověka.⁸² Pod záležitostí veřejného zájmu si lze představit zasedání zastupitelstva obce nebo kraje, veřejná jednání orgánů zákonodárné nebo jiné moci, vystoupení na veřejných shromážděních nebo i nonverbální projev v průběhu hlavního líčení, které bylo medializované. Posledním uvedeným příkladem se zabýval Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 17. 10. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1467/2018⁸³, kterým odmítl dovolání proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 4. 10. 2017, č. j. 70 Co 140/2017-179. Krajský soud mj. vyslovil názor, že *„přítomnost žalobce na veřejném hlavním líčení měla charakter veřejného vystoupení žalobce v záležitosti veřejného zájmu. Žalobce svým neverbálním projevem (např. připjatým odznakem přeškrtnutého hákového kříže nebo diskuzí se soudním znalcem), veřejně deklaroval odpor k nacismu, sám na sebe v průběhu hlavního líčení upoutal část veřejné pozornosti, s čímž vzhledem k projednávané tématice měl a mohl počítat. Právní důvod pořízení videozáznamu a jeho zveřejnění bez souhlasu žalobce je v kontextu celé věci objasněn právě licencí veřejných záležitostí.“*⁸⁴

Podle § 89 o. z. lze podobiznu nebo zvukový či obrazový záznam pořídit nebo použít bez svolení člověka k vědeckému nebo uměleckému účelu, přičemž zákonodárce akcentuje, že pořízení či použití musí být přiměřené. Na rozdíl od licence úřední a licence veřejného zájmu se **umělecká a vědecká licence**, potažmo ani zpravodajská, nevztahují na písemnosti osobní povahy, a jsou tudíž co do rozsahu pojetí užší. Umělecká licence nachází své uplatnění nejčastěji v oboru výtvarném, fotografickém nebo filmovém a představuje veřejný zájem na zpřístupňování uměleckých děl. Za příklad, na který se bude vztahovat umělecká licence, lze uvést zachycení

⁸¹ např. nález ÚS ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01.

⁸² DOLEŽAL, T. § 88. In: MELZER, Filip a TĚGL, Petr. *Občanský zákoník: § 1–117, velký komentář*. Komentátor. Praha: Leges, 2013, s. 561–562. ISBN 978-80-87576-73-1.

⁸³ Proti usnesení byla podána i ústavní stížnost II. ÚS 142/19 ze dne 16. 4. 2019, která byla Ústavním soudem odmítnuta.

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1467/2018.

portrétu člověka a následné vystavení portrétní fotografie na výstavě ve veřejně přístupné galerii. Zákonná výjimka se však nevztahuje na komerční využití. Proto např. prodej suvenýrů z výstavy s portrétem osoby nebude podléhat uvedené licenci. Stejně tak nelze pod rouškou umělecké licence užít portrét na billboardu nebo ve videu k reklamním účelům.⁸⁵

S rozšířením mobilních telefonů se zabudovanými fotoaparáty se nabízí otázka, na jakém právním základě lze vytvářet fotografie na veřejnosti. Jako zcela absurdní se jeví situace, kdy by se pořizovatel fotografie např. na vrcholu Sněžky musel dotázat každého jednotlivce nacházejícího se zde společně s ním, zda souhlasí s vytvořením fotografie, na které bude zachycen. Získávání souhlasu se zachycením podoby jako důvodu vylučujícího neoprávněnost zásahu je tak z logických a praktických důvodů vyloučen. V úvahu tak přichází právě umělecká licence, pod kterou by se fotografování na veřejnosti dalo zahrnout, pokud dovedíme, že nám zpětné prohlížení fotografií přináší radost, resp. umělecký zážitek. Pod zákonnou výjimku by ovšem nespadlo opakované focení téže osoby nebo její sledování a focení v soukromí.⁸⁶

Vedle toho **vědecká licence** upřednostňuje veřejný zájem na získávání a rozšiřování vědeckých poznatků. Může se tak jednat o pořízení fotografie těla nemocí postiženého jedince pro účely dalšího zkoumání nebo např. publikování této fotografie v odborné stati. V každém případě je však nutné zkoumat, zda je např. pro účely popisu zlomeného kotníku potřeba zachytit, potažmo publikovat i obličej dotyčné osoby.^{87 88}

Třetí licenci upravenou v § 89 o. z. je **licence zpravodajská**. Pod pojmem zpravodajství rozumíme „*informování veřejnosti o věcech oprávněného veřejného nebo obecného zájmu, a to zpravidla v mezích výkonu ústavního práva na poskytování a šíření informací (srov. čl. 17 Listiny)*“.⁸⁹ Oproti předcházející právní úpravě občanský zákoník z roku 2012 opustil taxativní výčet jednotlivých zpravodajských prostředků, čímž umožnil širší využití této licence. V rámci zpravodajské licence lze informovat veřejnost pomocí tiskového, rozhlasového, televizního nebo obdobného zpravodajství. Občanský zákoník z roku 1964 upravoval využití filmového zpravodajství, naopak nepočítal s možností budoucích prostředků tak, jak to činí právní úprava současná. Díky nynějšímu demonstrativnímu pojetí licence zahrnuje i např. internetové zpravodajství a bude se vztahovat i na formy další, které dosud nejsou známy. Zároveň pokrývá

⁸⁵ LAVICKÝ (2020), op. cit. pozn. 79, str. 374.

⁸⁶ VALOUŠEK a kol., op. cit. pozn. 3, str. 62–63.

⁸⁷ LAVICKÝ (2020), op. cit. pozn. 79, str. 374.

⁸⁸ VALOUŠEK a kol., op. cit. pozn. 3, str. 61, 63–66.

⁸⁹ LAVICKÝ (2020), op. cit. pozn. 79, str. 375.

i dříve výslovně upravené zpravodajství prostřednictvím filmových žurnálů, které však již v dnešní době není příliš populární.

3.3.1. Zájmová licence

Zájmová licence neboli licence výkonu ochrany práv⁹⁰ je upravena v § 88 odst. 1 o. z. následujícím způsobem: „*Svolení není třeba, pokud se podobizna nebo zvukový či obrazový záznam pořídí nebo použije k výkonu nebo ochraně jiných práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob.*“ Pojem podobizny je vysvětlen již na začátku 3. kapitoly, proto jen ve stručnosti uvedu, že se jedná o zobrazení člověka, ze kterého lze dotyčného identifikovat zejména na základě jeho jedinečných osobních rysů, neboli markantů. Oproti dřívější právní úpravě občanský zákoník z roku 2012 opustil od termínu *obrazové snímky*, který odkazoval spíše na rozmnoženiny záznamu, a nahradil ho pojmem *zvukový či obrazový záznam*. Pod pojmem zvukový či obrazový záznam si lze představit „*jakékoliv objektivně vnímatelná vyjádření zvuků a pohybů bez ohledu na jejich zachycení na hmotný nosič, včetně například přímého televizního projevu apod.*“⁹¹ Na základě uvedené definice tak pod pojmy spadá např. televizní nebo rozhlasové vysílání, záznamy bezpečnostních kamer apod. Může se též jednat o záznamy, které přímo nezachycují podobu, mluvu nebo jiné osobní projevy člověka, ale týkají se ho v osobnostním smyslu slova jinak (např. záznam obydlí).⁹²

Výslovné zakotvení této zákonné licence překonalo dosud nejednoznačnou judikaturu soudů a připustilo možnost využití uvedených záznamů pořízených v rozporu s ochranou osobnosti jako důkazů v civilním řízení. Je však důležité si uvědomit, že toto ustanovení bez dalšího nepřipouští jakékoliv záznamy zachycující osobní projevy člověka, ale soud musí pokaždé zvažovat konkrétní okolnosti případu. Vzhledem k výjimečné povaze této licence je nutné tuto vykládat restriktivně v souladu s ustanovením § 90 o. z. a v pochybnostech upřednostnit nedotknutelnost osobnosti člověka.

Zájmová licence oproti dřívější podobě licence úřední, která sledovala zájem na řádném fungování veřejné moci, upravuje kolizi absolutního osobnostního práva a jiných práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob. Je však otázkou, jestli lze právní úpravu zájmové licence vztahovat na veškerá subjektivní práva včetně práv veřejných (např. právo na informace či právo na svobodu), nebo pouze na subjektivní práva soukromá. Osobně se domnívám, že vzhledem

⁹⁰ Jak ji označuje Nejvyšší soud ve svých rozsudcích např. sp. zn. 25 Cdo 801/2020 ze dne 11. 2. 2021 nebo sp. zn. 25 Cdo 2849/2020 ze dne 20. 10. 2022.

⁹¹ TŮMA, P. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část* (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 367.

⁹² *Tamtéž.*

k zakotvení zájmové licence v rámci soukromoprávního kodexu – občanského zákoníku, by případné vztahování licence také na práva veřejná vybočovalo z její působnosti.

Podle komentářové literatury se v případě zájmové licence ve své podstatě o zákonnou licenci v pravém smyslu slova nejedná. Tůma uvádí, že „význam je [...] nutno spatřovat spíše ve výslovném účelovém stanovení způsobu poměrování konkurujících si subjektivních soukromých práv [...]. Funkční pojetí tohoto omezení absolutního osobnostního práva je oproti tradiční bezúplatné zákonné licenci úřední širší v tom smyslu, že je nutno důsledně zohledňovat i zájmy vyplývající z práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 EÚLP [...] a čl. 36 a násl. LPS.“⁹³ Zároveň poukazuje na skutečnost, že pořízení a použití podobizny nebo záznamů bez souhlasu dotčené osoby není dovoleno za účelem kteréhokoliv výkonu či ochrany soukromého práva, ale pouze za účelem jeho uplatnění v soudním, správním nebo jiném úředním řízení.⁹⁴

3.3.2. Korektiv užití zákonných licencí

Jak již zmíněno výše, uplatňování zákonných licencí není bezbřehé a při jejich užití je nutné pohybovat se v rámci mezí stanovených v ust. § 90 o. z., podle kterého „zákonný důvod k zásahu do soukromí jiného nebo k použití jeho podobizny, písemnosti osobní povahy nebo zvukového či obrazového záznamu, nesmí být využit nepřiměřeným způsobem v rozporu s oprávněnými zájmy člověka.“⁹⁵ V uvedeném ustanovení se promítá obecná zásada povinnosti poctivosti v právním styku ve smyslu § 6 o. z.⁹⁶ a zároveň z něj vyplývá, že při každém zásahu do osobnostních práv, i když na základě zákonného důvodu, musí být respektován princip nedotknutelnosti člověka. Při posuzování zásahu do osobnostních práv je tudíž nezbytné zabývat se jednak přiměřeností, resp. nepřiměřeností zásahu, a jednak oprávněnými zájmy člověka. Oprávněným zájmem může být zájem osobní spočívající například v ochraně jedincovy rodiny, nebo i zájem majetkový.⁹⁷

K pojmu přiměřenosti se vyjádřil Nejvyšší soud, podle nějž pro všechny druhy zákonných licencí platí, že „jejich rozsah, jakož i forma pořízení nebo použití uvedených předmětů, musí být vždy ryze účelová ve shodě se zákonem taxativně dovolenými účely. Při aplikaci tzv. bezúplatných zákonných licencí je zapotřebí vždy přihlížet zejména k ochraně lidské důstojnosti, chápané poměrně široce, jejíž ochrana je zaručena rovněž ústavně a základní lidské právo na ni je pod

⁹³ TŮMA, P. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část* (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 371.

⁹⁴ *Tamtéž*.

⁹⁵ § 90 o. z.

⁹⁶ TŮMA, P. § 90 [Použití zákonné licence]. In: LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část* (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 376, marg. č. 2.

⁹⁷ DOLEŽAL, T. § 90. In: MELZER, F. a TĚGL, P. *Občanský zákoník: § 1–117, velký komentář*. Komentátor. Praha: Leges, 2013, s. 565–566. ISBN 978-80-87576-73-1.

ochranou Ústavního soudu.“⁹⁸ Při posuzování přiměřenosti způsobu využití zákonného důvodu je nutné zohlednit oprávněné zájmy člověka při zvážení konkrétních okolností případu a vyvarovat se využitím, která by byla v rozporu s nimi. Přičemž se jedná o takové oprávněné zájmy člověka, „jež je třeba bezpodmínečně respektovat, a které jsou tedy za všech okolností nedotknutelné.“⁹⁹ Pokud by tyto předpoklady nebyly splněny, jedná se o neoprávněný zásah do osobnostních práv ve smyslu § 82 o. z.

Vedle toho je však třeba upozornit i na situaci, kdy ačkoliv by bylo použití podobizny přípustné na základě zákona, může se jednat o neoprávněný zásah do osobnostních práv, a to „vzhledem k souvislostem, za nichž k němu došlo, popřípadě do nichž bylo situováno, nebo vzhledem ke komentáři, který k němu byl připojen.“¹⁰⁰ Knap jako příklad uvádí reportážní film natočený na koupališti, který zachycoval obézní lidi. Zachycení samo o sobě by nebylo neoprávněným zásahem do osobnostních práv. Problém však nastal, jakmile byl k filmu připojen komentář, který jako příčinu obezity zachycených lidí označil jejich stravovací návyky. Míru neoprávněnosti zásahu navíc posílil fakt, že příčinou obezity ve skutečnosti nebyla špatná životospráva, ale zdravotní problémy.¹⁰¹

Uvedený korektiv se však nevztahuje pouze na užití bezúplatných zákonných licencí, jak by se dle jeho systematického zařazení v rámci občanského zákoníku mohlo zdát, ale i na všechna další zákonná omezení osobnostních práv, potažmo pro celou soukromoprávní oblast ochrany osobnosti.¹⁰²

3.4. Kolize chráněných práv a svobod a jejich vzájemné poměrování

V případě, že dojde ke kolizi základních práv nebo svobod, je potřeba určit, jaké z kolidujících práv či svobod bude s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu upřednostněno a jaké naopak upozaděno na úkor druhého. Jinými slovy rozhodující orgán bude aplikovat tzv. test proporcionality.

Jak bude dále patrné z rozboru judikatury v kapitole následující, ve většině případů, kdy se rozhoduje o přípustnosti podobizny či záznamu jako důkazu v soudním řízení, dochází ke střetu práva na spravedlivý proces a práva na ochranu osobnosti. Pod právem na ochranu osobnosti se

⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4642/2009.

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2021, sp. zn. 25 Cdo 801/2020 (shodně např. rozsudek NS ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 42/2011)

¹⁰⁰ K NAP, op. cit. pozn. 33, str. 307.

¹⁰¹ *Tamtéž.*

¹⁰² TŮMA, P. § 90 [Použití zákonné licence]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Online. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 376, marg. č. 4. [cit. 2024-28-02].

skrývá široká škála osobnostních práv, která může být např. neoprávněným pořízením a následným použitím v soudním řízení dotčena. Lze tak namátkou zmínit třeba již výše rozebrané právo na podobu nebo právo na soukromí, právo na informační sebeurčení, tedy právo jedince rozhodnout, jaké informace o sobě poskytne, nebo obecně právo na ochranu projevů osobní povahy a právo k jejich záznamům. Přičemž zásah do jednoho z osobnostních práv nevylučuje současný zásah i do jiného.

Jako ilustrační příklad lze uvést pořízení video záznamu osoby vycházející ze dveří svého obydlí osobou schovávající se v keři opodál. Za uvedené situace tak může dojít současně k zásahu do práva na podobu (na snímku je osoba zřetelně rozpoznatelná), do práva na soukromí (záznam zachycuje i část vnitřku obydlí a rodinu vycházející se zachycovanou osobou), právo na informační sebeurčení (zachycovaná osoba nemůže ovlivnit únik zachycených informací) nebo třeba i právo na důstojnost a čest, pokud je např. zachycena v nevhodném oděvu, což by jí následným užitím záznamu mohlo způsobit újmu.

Test proporcionality není v českém právním řádu výslovně zakotven, byl formulován soudní judikaturou a Ústavní soud ho označil za ústavní nepsané pravidlo.¹⁰³ Poprvé Ústavní soud odkázal na metodu proporcionality v nálezu, sp. zn. Pl. ÚS 43/93 ze dne 12. 4. 1994, v němž posuzoval na návrh prezidenta republiky ústavnost části ustanovení § 102 trestního zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 557/1991 Sb. a zákona č. 290/1993 Sb. Tato část zákonného ustanovení byla posléze zrušena. Ačkoliv byla zásada proporcionality v nálezu nastíněna, Ústavní soud se detailně jejímu rozboru nevěnoval, nejspíše vzhledem k důvodu zrušení napadené právní úpravy, který spočíval v neurčitosti skutkové podstaty trestného činu.¹⁰⁴

Obsah principu proporcionality a jeho strukturu vymezil Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994, ve kterém podrobil přezkumu ústavnosti trestněprávní úpravu institutu tzv. anonymního svědka. V daném případě byla posuzována kolize práva na spravedlivý proces a práva na nedotknutelnost osoby svědka. Ústavní soud konstatoval, že v případě kolize základních práv nebo svobod může dojít k jejich omezení, a to i pokud ústavní úprava jejich omezení nepředpokládá. Pro takové situace následně stanovil kritéria, za jejichž splnění se určí, které z kolidujících práv či svobod bude mít prioritu. V základu stanovil dvě podmínky, kdy první z nich je vzájemné poměrování kolidujících práv a svobod a druhou požadavek šetření podstaty a smyslu omezovaného základního práva či svobody. Přičemž v rámci první podmínky je třeba

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.

¹⁰⁴ ČERVÍNEK, Z. *Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu*. Teoretik. Praha: Leges, 2021, str. 41–42. ISBN 978-807-5022-493.

posoudit kritérium vhodnosti, potřebnosti a v neposlední řadě porovnat závažnost obou základních práv v kolizi. Postupem času se test proporcionality ustálil na následujících třech kritériích.

V rámci **kritéria vhodnosti** se posuzuje způsobilost prostředku pro dosažení sledovaného cíle. Jinými slovy, je nutno zodpovědět otázku, zda je určité opatření omezující základní právo vhodné, potažmo způsobilé k dosažení konkrétního účelu. Opatření pak vhodné není, pokud k danému cíli vůbec nesměruje, nebo naopak jeho dosažení znesnadňuje.¹⁰⁵

Kritérium potřebnosti zkoumá, zda nedochází k zásahu do základního práva či svobody více, než je přípustné.¹⁰⁶ Wagnerová potřebnost přezkoumávaného prostředku popisuje tak, „že právě a jenom použitý a přezkoumávaný prostředek vyvolává ony nejmenší následky v podobě zásahu do základního práva.“¹⁰⁷ Za potřebný tedy bude považován takový prostředek, který je ještě způsobilý k dosažení určitého cíle, a zároveň neexistuje žádný jiný, který by základní právo či svobodu omezoval méně či vůbec.¹⁰⁸

Největší potíže v praxi činí poslední, třetí kritérium, a to **proporcionalita v užším smyslu**, někdy též označována jako spravedlivá únosnost. V rámci tohoto kroku dochází ke zkoumání vztahu mezi sledovaným účelem a omezujícím opatřením, kdy mezi těmito dvěma má být zachována přiměřenost. Ve zkratce tak omezující opatření nesmí nadměrně zatěžovat nositele základního práva.¹⁰⁹

Uvedené si lze představit na příkladu záznamu rozhovoru dvou osob, který byl pořízen bez vědomí jednoho ze zúčastněných. Tento záznam pak osoba, jež jej bez souhlasu pořídila, chce použít jako důkaz v soudním řízení. V daném případě se tak dostává do střetu právo na spravedlivý proces na straně jedné a právo na ochranu osobnosti na straně druhé. To, které z těchto práv soud nakonec upřednostní, tedy zda záznam jako důkaz připustí či nepřipustí, ovlivní rozhodnutí ve věci. V prvním kroku soud posoudí, jestli je nahrávka způsobilá dosáhnout svého účelu. Jinými slovy, zda je schopná objasnit skutkový stav věci. Ve druhém kroku pak soud bude zvažovat, jestli zachycenou skutečnost nelze prokázat jinak, mírnějším prostředkem, aniž by současně došlo k zásahu do osobnostních práv člověka. Takovým prostředkem může být třeba výslech svědků, kteří byli hovorů přítomni. V posledním kroku je pak potřeba zkoumat vztah mezi objasněním

¹⁰⁵ WAGNEROVÁ, E. In WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, str. XLV. ISBN 978-807-6767-478.

¹⁰⁶ ONDŘEJEK, P. *Princip proporcionality a jeho role při interpretaci základních práv a svobod*. Teoretik. Praha: Leges, 2012, str. 103. ISBN 978-808-7576-311.

¹⁰⁷ WAGNEROVÁ a kol., op. cit. pozn. 105, str. XLVI.

¹⁰⁸ *Tamtéž*.

¹⁰⁹ *Tamtéž*.

skutkového stavu pomocí nahrávky a újmou na základních právech, která pořízením, potažmo následným použitím osobě vznikla, a zda je zachována přiměřenost mezi těmito dvěma.

4. Přípustnost podobizny, obrazového a zvukového záznamu jako důkazu

Podle § 125 o. s. ř. mohou za důkaz sloužit všechny prostředky, kterými lze zjistit stav věci, přičemž ustanovení dále demonstrativně vyjmenovává některé příklady. Jedná se tak zejména o výslechy svědků, znalecké posudky, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků. Donedávna však bylo nejasné, zda lze za účelem prokázání skutečnosti v soudním řízení použít i takový záznam osobních projevů, který byl pořízen bez souhlasu dotčených osob. S účinností od 1. 1. 2014 došlo k zakotvení tzv. zájmové licence v ustanovení § 88 odst. 1 o. z. Po mnoha letech nejednotné soudní praxe tak bylo postaveno na jisto, že lze podobiznu, zvukový či obrazový záznam pořídit nebo použít jako důkaz před soudy i bez souhlasu dotčených osob za současného dodržení určitých podmínek.

Je však nutno rozlišovat soudnictví trestní, občanskoprávní a správní. Na tomto místě si dovoluji udělat krátký exkurz do přípustnosti nezákonně získaných důkazů v trestním a správním řízení, a to za účelem poukázání na rozdíly a podobnosti právě s občanskoprávním řízením, kterému se tato kapitola věnuje především.

4.1. Přípustnost soukromých záznamů jako důkazů v trestním a správním řízení

Obecnou úpravu přípustnosti obrazových, zvukových nebo dalších záznamů pořízených soukromými osobami nalezneme v § 89 odst. 2 trestního řádu¹¹⁰, dle kterého za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Nakonec však ale záleží vždy na úvaze soudu, zda s ohledem na konkrétní skutečnosti případu záznam jako důkaz připustí či jej vyhodnotí jako nepřipustný. Podmínky přípustnosti záznamů pořízených soukromými osobami se proto postupně formují prostřednictvím soudní praxe. Nejvyšší soud se v trestním řízení k přípustnosti nezákonně získané nahrávky soukromou osobou vyjádřil ve svém usnesení sp. zn. 5 Tdo 459/2007, ve kterém uvádí, že „s ohledem na ust. § 89 odst. 2 tr. ř. zásadně nelze vyloučit možnost použití zvukového záznamu pořízeného soukromou osobou i bez souhlasu ostatních účastníků takového jednání, byť je nezbytné tuto skutečnost vždy posuzovat v rámci respektování práva na soukromí zakotveného v čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod [...], práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí ve smyslu čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod [...] i ochrany osobnosti upravené v zákoně č. 40/1964, občanském zákoníku [...].“¹¹¹

¹¹⁰ Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád).

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2007, sp. zn. 5 Tdo 459/2007.

Nejvyšší soud zároveň stanovuje kritéria, při jejichž naplnění je možné důkaz soukromou nahrávkou připustit. Význam přikládá především skutečnosti, zda je důkaz jediným prokazujícím vinu pachatele, nebo zda je součástí většího celku důkazů, se kterými je nahrávka ve shodě.¹¹² Je tudíž podstatné, zda konkrétní nahrávka je důkazem stěžejním, nebo nikoliv, přičemž se lze na základě dosavadní soudní praxe domnívat, že nelze vynést odsuzující rozsudek pouze na základě jediného přímého důkazu v podobě zvukového či obrazového záznamu pořízeného osobou odlišnou od orgánů činných v trestním řízení bez souhlasu zachycených osob.¹¹³ Přístup civilních soudů oproti tomu připouští takto pořízený důkaz pouze v případě, že nelze tvrzenou skutečnost dokázat jinak, např. výpovědí svědků. Jedná se tak o situace, kdy je pořízený záznam právě jediným důkazem, jak skutečnost prokázat.¹¹⁴

Dalším podstatným hlediskem při posuzování přípustnosti důkazu v trestním řízení je význam chráněného zájmu, který je trestným činem dotčen, spolu s uvážením jiných možností, jakými mohl účastník získat informace způsobem nezasahujícím do soukromí, potažmo ochrany osobnosti zachycené osoby. Nahrávka získaná bez souhlasu osoby proto bude přípustná pouze za podmínky, „že zásah do soukromí je odůvodnitelný převažujícím zájmem na straně toho, kdo informaci popsáním způsobem opatřil a následně použil.“¹¹⁵ Vedle toho je nezbytné též posoudit, zda byl pořízením záznamu sledován legitimní cíl, což v širším smyslu znamená veřejný zájem na potírání trestné činnosti a v užším smyslu např. ochrana majetku nebo odrazení pachatelů od opakování trestné činnosti. Pokud při pořizování záznamu nebyl sledován legitimní cíl, soud by neměl k takovému důkazu přihlížet. Může se jednat např. o situaci, kdy je dotčená osoba vyprovokována ke spáchání trestného činu s cílem následného užití pořízeného záznamu k jejímu usvědčení.¹¹⁶ Aspektů, které je nutné při hodnocení přípustnosti důkazů v trestním řízení zohlednit, je samozřejmě celá řada. Cílem tohoto exkurzu však není popsat danou problematiku podrobně, nýbrž přiblížit některé podobnosti, potažmo rozdíly ohledně přípustnosti důkazů v občanskoprávním řízení.

Uvedené lze tudíž shrnout tak, že zvukové či obrazové nahrávky opatřené a předložené soukromými osobami nelze *a priori* bez dalšího vyloučit, a to ani v případě, že byly pořízeny protiprávně. Přípustnost takto pořízených nahrávek nevyklučuje ani judikatura Evropského soudu

¹¹² Existenci jiných důkazů jako významné kritérium při posuzování přípustnosti soukromé nahrávky zmiňuje také např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2009, sp. zn. 3 Tdo 803/2009.

¹¹³ TIBITANZLOVÁ, A., ZAORALOVÁ, P. *K použitelnosti soukromých záznamů jako důkazu v trestním řízení*. Bulletin advokacie, 2023, č. 9, s. 14–23.

¹¹⁴ K tomu srov. např. náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1774/14 ze dne 9. 12. 2014 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2014, sp. zn. 21 Cdo 1267/2018.

¹¹⁵ Náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 143/06 ze dne 20. 10. 2011

¹¹⁶ TIBITANZLOVÁ, ZAORALOVÁ, op. cit. pozn. 113.

pro lidská práva.¹¹⁷ Soud vždy musí přihlédnout k dalším okolnostem a mj. aplikovat i tříkrokový test proporcionality, který byl formulován Ústavním soudem. Test proporcionality je stěžejním též v oblasti přípustnosti použití podobizny, zvukového nebo obrazového záznamu v občanskoprávním řízení, proto byl již detailněji rozebrán v předcházející kapitole. Co se týče správního řízení, též se dovozuje obecná přípustnost důkazů získaných soukromými osobami způsobem, kterým došlo k zásahu do ochrany osobnosti.¹¹⁸ I zde je však nutné, aby bylo opatření důkazu podrobeno testu proporcionality.

4.2. Judikатурní vývoj v civilním soudnictví

Ohledně přípustnosti důkazu, který byl pořízen v rozporu s ochranou osobnosti člověka, judikatura procházela nekonzistentním vývojem, a to zejména kvůli dřívějšímu užšímu pojetí úřední licence. Soudní praxe se na konci 90. let minulého století k přípustnosti vyjadřovala v negativním smyslu a záznamy získané bez souhlasu zachycených osob považovala za nepřipustné.

4.2.1. Přehled klíčových rozhodnutí na základě zák. č. 40/1964 Sb.

Jako příklad lze uvést rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 1998, sp. zn. 21 Cdo 1009/98, ve kterém se Nejvyšší soud zabýval přípustností magnetofonového záznamu telefonických rozhovorů mezi zaměstnancem (žalobcem) a dalším zaměstnancem pořízeného bez jejich vědomí. Zaměstnavatel okamžitě zrušil pracovní poměr se žalobcem z důvodu zvláště hrubého porušení pracovní kázně, jež spatřoval mj. v plánování převzetí obchodů zaměstnavatele a v sabotáži jednání v jeho prospěch. Existenci důvodu pro okamžité zrušení pracovního poměru prokazoval právě neoprávněně pořízeným záznamem, potažmo jeho přepisem. Nejvyšší soud nakonec dovolání zamítl a vyjádřil se tak, že „navrhne-li účastník občanského soudního řízení k prokázání svých tvrzení důkaz, který byl pořízen nebo účastníkem opatřen v rozporu s obecně závaznými právními předpisy a jehož pořízením nebo opatřením došlo k porušení práv jiné fyzické nebo právnické osoby, soud takový důkaz jako nepřipustný neprovede.“¹¹⁹ Pokud tak nahrávka telefonního hovoru byla pořízena bez vědomí účastníků a přitom nešlo o případ spadající pod zákonné výjimky z nutnosti souhlasu v ustanoveních § 12 odst. 2 a 3 občanského zákoníku z roku 1964, došlo k porušení práva na ochranu osobnosti. Nejvyšší soud se výslovně dovolává čl. 90 věty druhé Ústavy, dále ustanovení § 2 o. s. ř. ukládajícího soudům povinnost zabezpečit, aby nebyla porušována práva a právem chráněné zájmy fyzických a právnických osob, a stejně tak

¹¹⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 7. 1988 ve věci č. 10862/84 – Schenk proti Švýcarsku.

¹¹⁸ Srov. rozsudky Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 As 7/2007-63, 2 As 45/2010-68 a 8 Afs 40/2012-68.

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 1998 sp. zn. 21 Cdo 1009/98.

i § 3 o. s. ř. stanovujícího, že „nelze připustit, aby při činnosti soudů, kterou je zajišťována ochrana práv fyzických a právnických osob, docházelo k porušování nebo k využívání porušení jiných práv těchto osob.“¹²⁰ Nejvyšší soud svým rozhodnutím jasně akcentoval význam ochrany osobnosti člověka, jehož podoba nebo jiný osobní projev byl zachycen bez jeho souhlasu. Kategorický závěr Nejvyššího soudu se tak jeví v určitých ohledech jako nespravedlivý a může vést až k paradoxním situacím, kdy soud, který nepřipustí nezákonně pořízený důkaz, vydá rozhodnutí neslučující se, ba naopak odporující skutkovému stavu, čímž dojde k porušení práva na spravedlivý proces navrhovatele důkazu.

Nutno však podotknout, že část doktríny¹²¹ s tímto nekompromisním závěrem Nejvyššího soudu nesouhlasí. Podle jejich názoru by se měla oddělovat otázka občanskoprávní a trestněprávní odpovědnosti, která vzniká neoprávněným zásahem do osobnostních práv ve smyslu nezákonného pořízení podobizny a obrazového nebo zvukového záznamu, od otázky použitelnosti takto získaných důkazů. Ve svých úvahách poukazují na skutečnost, že je povinností soudu zjistit skutečný skutkový stav věci a za tímto účelem tak má být rozhodné to, zda navržené důkazy slouží k objasnění věci (§ 125 o. s. ř.), a nikoliv jakým způsobem takové důkazy byly pořízeny. Důležité je však podotknout, že použitím nezákonně získaných důkazů v soudním řízení nezaniká občanskoprávní potažmo trestněprávní odpovědnost vzniklá v důsledku neoprávněnosti jejich pořízení. Použití podobizen, obrazových a zvukových záznamů spadá podle jejich názoru pod zákonnou licenci § 12 odst. 2 občanského zákoníku z roku 1964 s tím, že vzhledem k výjimečnosti povahy tohoto ustanovení je nutno k výkladu přistupovat restriktivně a použít ho pouze v případě existence příčinné souvislosti důkazu k předmětu řízení. Zároveň do všeobecného osobnostního práva nesmí být zasaženo ve větší míře, než předpokládá účel licence.¹²²

K uvedenému názoru se připojil i Telec, který zdůraznil, že „ačkoli se v takovém případě jedná o neoprávněný zásah do práva osobnostního, je nutno situaci posoudit kontextuálně. [...] Tzn. i v jejím významu z hlediska subjektivního lidského práva na spravedlivý proces, které se zde střetává s právem osobnostním.“¹²³ Vyzdvihuje tak nutnost posouzení konkrétních okolností každého případu, na základě čehož by mělo být o přípustnosti důkazu následně rozhodnuto. Nepřipuštěním nezákonně získaného důkazu by totiž mohl být navrhovatel důkazu zkrácen na svém právu na spravedlivý proces. Jako příklad uvádí situaci domácího násilí, jehož oběť

¹²⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 1998 sp. zn. 21 Cdo 1009/98

¹²¹ Např. Knap (viz KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 115); Švestka (viz KNAP, Karel a ŠVESTKA, Jiří. *Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 2.*, podstatně přeprac. a dopl. vyd. Panorama, 1989. ISBN 80-7038-014-4. In: KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 115); Telec (viz TELEC, op. cit. pozn. 64).

¹²² KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 115–116; 305–306.

¹²³ TELEC, op. cit. pozn. 64.

disponuje jediným důkazem v podobě záznamu na skrytou kameru umístěnou ve společném bytě. Telec dovozuje přípustnost takového důkazu, pokud absentují jiné přímé či nepřímé důkazy. V opačném případě by se totiž oběť nedomohla ochrany svých práv a zároveň by došlo k porušení práva na spravedlivý proces ze strany státu.¹²⁴

Nejvyšší soud se ve svém rozhodnutí ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. 30 Cdo 64/2004 zabýval povahou projevů při výkonu povolání, obchodní nebo veřejné činnosti. V daném případě byla pořízena nahrávka rozhovoru třech společníků při řešení obchodních záležitostí, konkrétně převodu nemovitosti z jednoho společníka na společnost, přičemž jeden ze společníků o nahrávání jednání nevěděl. Při následném soudním sporu pak tato nahrávka měla být použita jako důkaz, proti čemuž se ohradil právě společník, který o nahrávání rozhovoru neměl tušení, a dovolával se zásahu do osobnostních práv. Nejvyšší soud zdůraznil, že ustanovení § 11 a 12 občanského zákoníku z roku 1964 poskytují ochranu pouze projevům člověka, které mají osobní povahu. *„Osobní povahu proto – jak z logiky věci plyne – zpravidla nemají projevy, ke kterým dochází při výkonu povolání, při obchodní či veřejné činnosti. Zvukový záznam, který byl v posuzovaném případě soudy přijat jako důkaz, je záznamem jednání společníků obchodní společnosti o problémech dané obchodní společnosti. Za těchto okolností proto nelze projevy účastníků zaznamenávaného hovoru považovat za projevy osobní povahy.“*¹²⁵ Problematiku přípustnosti uvedeného důkazu uzavřel tak, že pořízením zvukového záznamu nedošlo k zásahu do osobnostních práv, tudíž je tento pro účely soudního řízení přípustný.

Tento přístup Nejvyššího soudu však bývá částí odborné veřejnosti kritizován, a to z prostého důvodu – povaha nahraného rozhovoru se totiž ukáže až po jeho přehrání. Je tak na soudci, aby *ex ante* bez dalšího rozhodl, zda provedení daného důkazu připustí, či nikoliv. Soudce se tak nachází v situaci, kdy buď svolí k přehrání záznamu i za cenu toho, že tím dojde k opětovnému zásahu do osobnostních práv nahraného člověka (poprvé byla jeho osobnostní práva dotčena již pořízením nahrávky) a zároveň k porušení jeho práva na spravedlivý proces, nebo se rozhodne záznam nepřipustit, čímž naopak může zasáhnout do práva na spravedlivý proces účastníka, který důkaz navrhl.¹²⁶ Domnívám se, že z uvedených důvodů může tento názor Nejvyššího soudu činit v praxi velké potíže. Nehledě na to, že nutí soudce rozhodnout o přípustnosti nahrávky v podstatě bez jakékoliv indicie o tom, co záznam skutečně obsahuje. V konečném důsledku jsou tak tímto přístupem na svých právech ohroženi oba účastníci. Navíc mnohdy obsahem nahrávky může být

¹²⁴ TELEEC, op. cit. pozn. 64.

¹²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. 30 Cdo 64/2004.

¹²⁶ MARÁDEK, D. Pořízení zvukového záznamu soukromou osobou a obecné možnosti jeho použití jako důkazního prostředku v civilním soudním řízení. Právní rozhledy, 2015, č. 13–14, s. 481–486. ISSN 1210-6410.

jak záznam obchodního jednání, tak i rozhovor osobní povahy, který se odehrál po skončení nebo dokonce během jednání. Proto když Nejvyšší soud vyslovil, že osobní povahu „*nemají projevy, ke kterým dochází při výkonu povolání, při obchodní či veřejné činnosti,*“¹²⁷ tudíž pořízení jejich nahrávky bez souhlasu dotčených není zásahem do osobnostních práv, opomněl zcela situaci, kdy je takový rozhovor směsicí různých projevů. Za pozitivum uvedeného rozhodnutí lze však považovat skutečnost, že se Nejvyšší soud odklonil od striktního zákazu použití nahrávky jako důkazu. Je však nutné poznamenat, že Nejvyšší soud toto pojetí později opustil a dovodil, že zásahem do osobnostních práv může být i nahrávka obchodního jednání pořízená bez souhlasu dotčené osoby.¹²⁸

Po šesti letech od vydání rozsudku sp. zn. 21 Cdo 1009/98 zakazujícího připuštění záznamů osobních projevů jako důkazů se Nejvyšší soud znovu zabýval nahrávkou telefonního hovoru, a to ve svém rozhodnutí ze dne 21. 12. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1224/2004.¹²⁹ V dané věci byla podána žaloba pro zásah do osobnostního práva údajně lživým tvrzením, podle kterého se žalobce dopouštěl korupčního jednání ve vztahu k jeho politické činnosti. Nejvyšší soud se zaobíral otázkami, zda pořízením nahrávky došlo k neoprávněnému zásahu do osobnostních práv, a zda je taková nahrávka použitelná v soudním řízení.

V prvním případě dospěl k závěru, že k takovému zásahu nedošlo, neboť dovodil existenci konkludentního souhlasu volajícího se záznamem telefonického hovoru, který pořídil volaný účastník. Uvedl, že v případě uskutečnění hovoru, který iniciuje volající účastník, vstupuje tímto do soukromí volaného účastníka a musí počítat i se všemi z toho plynoucími konsekvencemi. Zároveň podotkl, že pokud volající pro uskutečnění hovoru využívá soudobých technických prostředků, o kterých je obecně známo, že mohou disponovat mj. např. i možnostmi nahrávání hovorů, „*lze dovozovat, že tím současně konkludentně souhlasí i s možným pořízením zvukového záznamu tohoto telefonátu (neprojeví-li ovšem opak).*“¹³⁰ V uvedené věci tak Nejvyšší soud došel k závěru, že záznam byl pořízen za konkludentního souhlasu volajícího, tudíž nedošlo k zásahu do osobnostních práv.

Podle mého názoru však nelze povědomí o možnostech současných technických prostředků obecně aplikovat na celou společnost. V první řadě je nutno vzít v potaz obecné vědomí o možnosti nahrávání telefonních hovorů v době vydání rozhodnutí, tedy v roce 2004. Mám za to, že i když mnoho lidí již mobilní telefon používalo na denní bázi, ne každý věděl o možnosti nahrávání

¹²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. 30 Cdo 64/2004.

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2013 sp. zn. 30 Cdo 1585/2012.

¹²⁹ Nutno podotknout, že toto rozhodnutí bylo poté zrušeno nálezem Ústavního soudu I. ÚS 191/05 ze dne 13. 9. 2006.

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1224/2004.

hovorů, natož aby bez dalšího předpokládal, že může být nahráván. Proto si myslím, že by každá situace měla být posuzována jednotlivě s ohledem na konkrétní znalosti daného člověka. Obdobného názoru je i Mařádek, podle kterého *„masovost nahrávacích technologií a obecné povědomí o nich může být pouze jednou z indicí k existenci vůle právně jednat, nikoli rozhodujícím kritériem, protože a priori nic nevyovídá o vztahu mezi konkrétními lidmi. A to tím spíše, že zde hovoříme o vůli, která vykazuje značnou kvalitu; směřuje totiž přímo k souhlasu se zásahem do osobnostních práv.“*¹³¹ Pokud bychom měli otázku povědomí o možnostech nahrávání hovorů řešit v dnešní době, můj názor by byl již poněkud odlišný. Nutno však podotknout, že v pojetí současného občanského zákoníku by již nebylo potřeba konkludentní udělení souhlasu s pořízením nahrávky dovozovat, neboť její pořízení a následné použití je kryto zájmovou licenci, jejíž výslovné zakotvení v předchozí právní úpravě absentovalo.

Druhou otázkou, kterou se Nejvyšší soud zabýval, byla použitelnost takto pořízené nahrávky jako důkazu v soudním řízení, když zaznamenaná osoba k tomuto užití souhlas neudělila. Nejvyšší soud dovodil, že ani zde se nejedná o neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti, neboť se na danou situaci bude vztahovat zákonná licence pro úřední účely uvedená v § 12 odst. 2 občanského zákoníku z roku 1964, a odkázal na souhlasný výklad Knapa a kol.¹³²

Můžeme tak pozorovat snahu o odklon od dřívější judikatury (srov. výše popsané rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1009/98), která použití důkazu na základě úřední licence v obdobných situacích nedovožovala. V této souvislosti je potřeba opětovně zmínit, že toto rozhodnutí bylo posléze zrušeno nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 191/05 ze dne 13. 9. 2006. Ačkoliv se ve věci konkludentního souhlasu s pořízením nahrávky oba soudy shodly, v přípustnosti nahrávky jako důkazu v soudním řízení se jejich názor lišil.

V souvislosti s tím je zajímavé, že se Ústavní soud v tomto nálezu odvolává na svůj nález v trestní věci ze dne 22. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 502/2000, ve kterém výslovně připustil možnost zásahu do ochrany osobnosti (a obecně do jiných ústavních práv a svobod) ze strany státní moci, a to v zájmu ochrany demokratické společnosti, potažmo ústavně zaručených základních práv a svobod jiných. Zároveň zdůraznil kritérium nezbytnosti takového zásahu. Ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 191/05 pak možnost omezení základních práv či svobod v případě jejich kolize taktéž zdůrazňuje a dodává, že je dále *„nutno zkoumat, zda byly využity všechny možnosti minimalizace*

¹³¹ MAŘÁDEK, op. cit. pozn. 126.

¹³² Srov. KNAP, op. cit. pozn. 33, str. 113.

*zásahu do základního práva druhého,*¹³³ a také to, zda lze tvrzené skutečnosti zvažovat i na základě dalších důkazů jako jsou třeba svědecké výpovědi.

Z uvedeného by se mohlo zdát, že se dále Ústavní soud bude zabývat kolizí a poměřováním jednotlivých práv účastníků, do kterých by mohlo být (ne)připuštěním záznamu zasaženo. Ústavní soud se však předestřené úvaze nelogicky vůbec nevěnoval a označil postup soudu prvního stupně, který se dotčeného člověka bez dalšího dotázal na souhlas s provedením důkazu záznamem hovoru, za správný. Vzhledem k tomu, že dotčený s provedením nesouhlasil, soud postupoval v souladu s právem, když takový důkaz neakceptoval. Z uvedeného závěru pak ve své rozhodovací praxi vycházel i Nejvyšší soud, který v jiné věci považoval situaci, kdy se soudy ani nepokusily získat souhlas dotčené osoby s provedením důkazu záznamem hovoru, jako dovolací důvod spočívající v nesprávném právním názoru.¹³⁴

Jak uvedeno výše, Ústavní soud se v nálezu z roku 2006 neztotožnil s výkladem Nejvyššího soudu v téže věci, který provedení důkazu záznamem hovoru proti vůli jednoho z volajících podřadil pod zákonnou úřední licenci (§ 12 odst. 2 o. z. z roku 1964). Konstatoval, že *„za projev úřední licence však nelze považovat každé řízení nebo jednání před soudem či jiným orgánem státu, ale jen případy, které výslovně upravuje zákon. Takovým zákonem je zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, který v této souvislosti upravuje odposlech a záznam telekomunikačního provozu v trestním řízení. Občanskoprávní předpisy nic podobného nestanoví.“*¹³⁵ Dle názoru Ústavního soudu je tudíž možné připustit záznam jako důkaz v soudním řízení zásadně pouze se svolením účastníka hovoru. Ústavní soud tak svým rozhodnutím zhatil snahu Nejvyššího soudu o to, aby důkaz záznamem bylo možné provést i bez souhlasu zachycené osoby na základě rozšiřujícího výkladu úřední licence.

K úvahám ohledně toho, zda dochází k zásahu do osobnostních práv pořízením záznamu z obchodního jednání bez souhlasu dotčených osob se Nejvyšší soud opětovně vyjádřil v roce 2010 v rozhodnutí ze dne 23. 6. 2010, sp. zn. 22 Cdo 3717/2008. Shodně s předchozím rozhodnutím z roku 2005¹³⁶ se vyslovil tak, že projevy zachycené při obchodní nebo obdobné činnosti nejsou co do své povahy projevy osobní povahy, tudíž pořízením záznamu nedochází k zásahu do osobnostního práva nahrávaných osob. Soudům nižšího stupně však vytkl automatickou aplikaci závěrů plynoucích z dřívější soudní praxe o nepřipustnosti zvukových nahrávek (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 1998, sp. zn. 21 Cdo 1009/98 popsáného

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 191/05.

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2008, sp. zn. 22 Cdo 4172/2007.

¹³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 191/05.

¹³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. 30 Cdo 64/2004.

výše), jejich rozhodnutí zrušil a vrátil prvnímu stupni k dalšímu řízení s tím, že „*přípustnost takto navrženého důkazu [zvukového záznamu pořízeného bez souhlasu, pozn. aut.] je nutno posuzovat vždy s ohledem na individuální okolnosti daného případu.*“¹³⁷

V rozhodnutí z roku 2013 se však Nejvyšší soud od tohoto pojetí projevů osobní povahy odchýlil a dovedil, že i pořízení a následné šíření nahrávky obchodního jednání je zásahem do osobnostních práv, pokud takové projevy osobní povahy byly zachyceny bez souhlasu dotčených osob.¹³⁸ Ústavní soud však takový pohled nesdílí a stále setrvává na původní koncepci.¹³⁹ K uvedenému závěru Nejvyšší soud došel výkladem pojmu písemnosti osobní povahy.¹⁴⁰ Ten sice pojmově nezahrnuje písemnosti v rámci obchodní činnosti či výkonu povolání, ale jeho obsah je nutno vyložit v souladu s čl. 8 Úmluvy,¹⁴¹ kterou je Česká republika vázána. Úmluva totiž pracuje s obsahově širším pojmem korespondence, pod nějž dle judikatury Evropského soudu pro lidská práva spadá i ochrana korespondence profesní.¹⁴² Podobné závěry se pak dle Nejvyššího soudu týkají i zvukových záznamů, kdy je ochrana poskytována také projevům, ke kterým dochází při pracovních a obchodních záležitostech. Evropský soud pro lidská práva obdobně široce vykládá i pojem soukromí, kdy poukazuje na skutečnost, že v některých případech je mnohdy nemožné oddělit od sebe život osobní a pracovní. Ochranu soukromí podle čl. 8 Úmluvy je proto potřeba vztahovat i na aktivity profesní a obchodní, a to s ohledem na jejich mnohdy těsnou provázanost právě s aktivitami soukromými.¹⁴³

Na tomto místě je třeba podotknout, že s ohledem na předchozí právní úpravu, která v porovnání s tou dnešní výslovně neupravovala tzv. zájmovou licenci, mělo rozlišování projevů na osobní a profesní či obchodní velký význam. Pořízení záznamu obsahujícího soukromé záležitosti osoby bez jejího souhlasu bylo považováno za neoprávněný zásah do osobnostních práv a jednalo se tak o nezákonný důkaz. V případě zachycení projevů s obchodní či profesní tematikou se však jednalo o důkaz, který byl získán v souladu se zákonem, a tudíž jeho užití v soudním

¹³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2010, sp. zn. 22 Cdo 3717/2008.

¹³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1585/2012.

¹³⁹ Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14 nebo náleží Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. II. ÚS 2299/17.

¹⁴⁰ Srov. § 12 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

¹⁴¹ Plné znění:

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

¹⁴² Srov. Halford proti Spojenému království, rozsudek ze dne 25. 6. 1997, č. 20605/92 (§ 44; pracovní telefonní hovory) nebo Copland proti Spojenému království, rozsudek ze dne 3. 4. 2007, č. 62617/00 (§ 41; pracovní e-maily a internet).

¹⁴³ Např. rozhodnutí ESLP ze dne 16.12.1992, Niemietz proti Německu, stížnost č. 13710/88, § 29.

řízení nic nebránilo. S ohledem na dnešní právní úpravu mám za to, že takovéto rozlišování již nemá tak zásadní význam. Jako důkaz v soudním řízení může být použit i záznam osobních projevů člověka za současného respektování určitých podmínek.

Za přelomové rozhodnutí lze jednoznačně označit nálezy Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14. Soudní řízení se týkalo pracovněprávního sporu, kdy zaměstnanci, který byl zaměstnán jako technický a obchodní zástupce, byla dána výpověď z pracovního poměru pro nadbytečnost, a to z důvodu připravovaných organizačních změn. Zaměstnanec však tento důvod výpovědi popřel a podal žalobu na neplatnost výpovědi z pracovního poměru. Tvrdil totiž, že skutečným důvodem pro ukončení pracovního poměru byla kritika, kterou pronesl na účet svého zaměstnavatele. K prokázání těchto tvrzení zaměstnanec předložil dva audiozáznamy. První z nich byl pořízený na poradě zaměstnanců zaměstnavatele a druhý záznam zachycoval rozhovor zaměstnance s představitelem zahraničního vedení zaměstnavatele. Zaměstnanec v ústavní stížnosti napadá závěry odvolacího a dovolacího soudu o nepřipustnosti takových záznamů jako důkazů s tím, že se jedná o nahrávky pracovních rozhovorů, které nemají charakter osobní povahy. Nelze proto vyvozovat jejich nepřipustnost v případě absence souhlasu nahrávané osoby tak, jak by tomu bylo u projevů osobní povahy.

Ústavní soud svým nálezem rozhodnutí odvolacího a dovolacího soudu zrušil. Shrnul, že podle dosavadní soudní praxe skutečně převládá názor, podle kterého lze takto pořízené záznamy použít pouze se svolením účastníka hovoru. Upozornil však, že v řízeních o určení neplatnosti výpovědi, kde lze v podstatě tvrzenou skutečnost dokázat pouze jediným možným způsobem (tj. nahrávkou), nelze tento důkaz odmítnout s pouhým odkazem na ochranu projevů osobní povahy. Základním kritériem pro použitelnost záznamu rozhovoru, který byl pořízen soukromou osobou bez souhlasu nahrávaných osob jako důkazu v soudním řízení, má být poměrování střetávajících se chráněných práv a zájmů. Je potom na státu (resp. soudech), aby podle konkrétních okolností posoudil, které z těchto zájmů v daném případě převažuje. Přičemž soudy musí zvažovat jednak okolnosti, za kterých byla taková nahrávka pořízena, význam jednotlivých dotčených právem chráněných zájmů a také další možnosti, které měl účastník k dispozici, aby informace zachycené na nahrávce získal jiným způsobem nezasahujícím do osobnosti dalších osob. Metodou, podle které mají soudy poměřovat jednotlivé kolidující zájmy, je tzv. test proporcionality.¹⁴⁴

V této věci bylo potřeba posoudit střet zájmu na ochraně osobnosti člověka, jehož projev byl zaznamenán bez jeho souhlasu na nahrávce, s právem na spravedlivý proces a zájmem na ochraně

¹⁴⁴ K testu proporcionality srov. kapitulu 3.4.

práv zaměstnance. Ústavní soud akcentuje ochranu zaměstnance jako slabší smluvní strany a považuje za absurdní situaci, kdy by v tomto konfliktu převážila ochrana soukromí zachycených osob, když na protější misce vah leží nahrávka s významnou informací z hlediska platnosti výpovědi zaměstnance. Tím spíš, když dotčená osoba v zachyceném rozhovoru nesdělovala nic osobního. Z uvedeného je zřejmé, že Ústavní soud stále setrvává na negativním vymezení pojmu osobních projevů,¹⁴⁵ tedy že osobním projevem není obchodní nebo obdobné jednání, tudíž jeho zachycením bez souhlasu dotčených osob nedochází k zásahu do osobnostních práv. Ústavní soud však dodává, že i kdyby uvedený záznam obsahoval projevy osobní povahy a nejednalo se čistě o pracovní rozhovor, převážilo by v uvedeném případě právo na spravedlivý proces zaměstnance, a tudíž by nahrávka jako důkaz byla přípustná.

Obratem, ve snaze zamezit svévolnému nahrávání osob, se Ústavní soud proti takovému jednání vymezuje a označuje jej za hrubý zásah do soukromí: „*Takovýto postup s rysy zálužnosti je ve velké většině případů morálně i právně zcela nepřijatelný, zejména, je-li veden záměrem nahrávanou osobu poškodit. Ústavní soud se rozhodně staví proti nekalým praktikám vzájemného elektronického sledování a skrytého nahrávání při soukromých i profesionálních jednáních, jež zpravidla jsou nejen v rozporu s právem, ale hodnoceno po stránce sociálně etické šíří ve společnosti atmosféru podezřavosti, strachu, nejistoty a nedůvěry.*“¹⁴⁶ Od uvedeného však striktně odlišuje případy týkající se právě ochrany slabší smluvní strany zejména v pracovněprávních sporech a dále pořizování takových důkazů oběťmi trestných činů, kdy opatření takového často klíčového důkazu považuje za analogické k dovolené svépomoci nebo jednání za krajní nouze.

Ústavní soud v tomto nálezu nejen poukázal na nutnost provedení tzv. testu proporcionality při kolizi chráněných práv a zájmů, ale sám ho i na daný případ aplikoval. Zatímco podle současné právní úpravy tato povinnost vyplývá z logiky zájmové licence, podle předešlé právní úpravy byla dovozována pouze soudní praxí. Ačkoliv tak v daném případě Ústavní soud připustil takový záznam hlavně s ohledem na ochranu slabší smluvní strany – zaměstnance, stanovil současně povinnost obecným soudům, aby v případě kolize chráněných zájmů poměřily jejich důležitost a rozhodly, které z nich má mít dle konkrétních okolností navrch. Zároveň se zde Ústavní soud obezřetně vyvaroval budoucího možného zneužití nálezu v podobě svévolného nahrávání osob, když se proti takovému jednání důrazně vymezil.

¹⁴⁵ Srov. výše zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu 30 Cdo 1585/2012 ze dne 27. 3. 2013, který se od striktního vyjmutí obchodních a pracovních jednání z ochrany poskytované osobním projevům odchýlil.

¹⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14.

Dalším rozhodnutím, které je však ve světle dnešní zákonné úpravy již překonaným, je rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 5216/2014 ze dne 27. 5. 2015. Soud zde řešil otázku zásahu do osobnostních práv tajným pořízením vizuálních záznamů v okolí bydliště dotčené osoby a na veřejných prostranstvích. Jednalo se o situaci, kdy pojišťovna pořídila takové záznamy pojištěného bez jeho souhlasu, kdy je následně použila v řízení o náhradu škody na zdraví vzniklé právě pojištěnému v důsledku pracovního úrazu. Vizuální záznamy tak byly pořízeny za účelem ochrany zájmů pojišťovny a současně i pojistníka. Nejvyšší soud uvedené jednání označil za zásah do osobnostních práv pojištěného a zkritizoval odvolací soud, že abstrahoval od „*primární podstaty neoprávněného a zcela zřejmě i značně citelného zásahu do osobnostní sféry žalobce, jakým bylo (bez zákonem vyžadovaného souhlasu) svémocné (tajné, resp. ve své podstatě konspirační) pořizování videozáznamů osoby žalobce. S ohledem na zásadu „ex iniuria ius non oritur“ (tj. z bezpráví právo vzejít nemůže) proto úvahy napadeného rozhodnutí o možnosti ze soukromé iniciativy užít takto neoprávněně pořízené záznamy osoby žalobce pro účely soudního řízení jsou již z tohoto důvodu neopodstatněné.*“¹⁴⁷

Nejvyšší soud k uvedenému závěru došel na základě právní úpravy obsažené v občanském zákoníku z roku 1964. Za problematické považují to, že ačkoliv se již Ústavní soud ve svém tehdy nedávném nálezu vyjádřil pro aplikaci testu proporcionality, v uvedeném případě Nejvyšší soud tento test neprovedl a nezaobíral se ani ústavněprávní rovínou dotčených zájmů. Své rozhodnutí odůvodnil tak, že zde chybí zákonný podklad pro pořízení takových záznamů, tudíž se jedná o neoprávněný zásah do osobnostních práv a takový důkaz nemůže být dále použit. Argument chybějícího zákonného podkladu, kterého se mj. Nejvyšší soud dovolával, je s ohledem na dnešní právní úpravu již překonán. K uvedenému rozhodnutí se kriticky vyjádřil Balák, který se postavil zdrženlivě k jeho obecné aplikaci na obdobné případy soukromého zaznamenávání. Je toho názoru, že vyslovený právní názor by se vztahoval např. i na situace zaznamenávání neoprávněného vstupu souseda na cizí pozemek. Zároveň si položil i zajímavou otázku: „*Mohl-li obchodník dosud sledovat chování zákazníků včetně jejich podoby za účelem preventivní ochrany svého zboží bez jejich souhlasu, proč by nemohl pracovník pojišťovny monitorovat chování pojištěnce v prostoru, který je přístupný pohledům kohokoliv dovoleně přítomného [...], jestliže jsou po nahlášení pojistné události (újmý na zdraví) dány pochybnosti, zda pojištěný své postižení nesimuluje či neagruvuje, aby se tak neoprávněně obohatil na úkor pojistitele?*“¹⁴⁸ Ačkoliv Balák tuto myšlenku již dále nerozvíjí, mám za to, že nelze tyto dva scénáře stavět na stejnou úroveň.

¹⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 30 Cdo 5216/2014.

¹⁴⁸ BALÁK, F. *Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 5216/2014 ze dne 27. 5. 2015 s komentářem*. Soudní rozhledy 7-8/2016, str. 243. ISSN 1211-4405.

O pořizování kamerového záznamu v obchodních prostorách jsou jeho zákazníci informováni zpravidla vylepením informativního štítku na dveřích prodejny. Záleží pak na jejich rozhodnutí, zda do prodejny vstoupí, či nikoliv. Pokud se rozhodnou pro první variantu, mám za to, že tím konkludentně souhlasí se zachycováním jejich podoby, a tudíž nelze hovořit o zásahu do jejich osobnostních práv. Druhá nastíněná situace je však naprosto odlišná, a je tak na místě zvážit skutkové okolnosti daného případu a za pomoci testu proporcionality poměřit jednotlivé kolidující chráněné zájmy. Jak jsem již zmiňovala výše, zákonný podklad pro použití obdobně pořízených důkazů v současné úpravě již neabsentuje, tudíž je předmětné rozhodnutí Nejvyššího soudu překonané. Pro nastínění názorového judikaturního vývoje však považuji za nezbytné jej zmínit.

4.2.2. Přehled významných rozhodnutí na základě zák. č. 89/2012 Sb.

Jak již uvedeno výše, Ústavní soud oproti Nejvyššímu soudu setrval u teze, že rozhovory osob, ke kterým dochází v rámci výkonu povolání, obchodní nebo veřejné činnosti, zpravidla nejsou považovány za projevy osobní povahy. Svůj postoj zopakoval mj. i v nálezu sp. zn. II. ÚS 2299/17 ze dne 27. 2. 2018. Předmětem sporu byla nahrávka telefonického rozhovoru mezi dvěma společnostmi, jež měla dokazovat uzavření smlouvy. Soud prvního stupně žalobu pro neunesení důkazního břemene zamítl a dodal, že ačkoliv byla účastnice hovoru upozorněna na jeho monitorování, nelze pod tento pojem zahrnout i pořizování zvukového záznamu. Souhlas s monitorováním hovoru tedy neznamená i souhlas s pořizováním a následným použitím zvukového záznamu. Ústavní soud se však s nepřipuštěním takového důkazu neztotožnil, poukázal na dřívější soudní praxi a vyjádřil se i k pojmu monitorování. Podle něj totiž nemusí zahrnovat jen sledování hovoru v reálném čase, ale i jeho další využití v budoucnosti. Co se týče kolize chráněných zájmů, s ohledem na obsah hovoru – obchodní nabídku, neshledal Ústavní soud zásah do základního práva na ochranu soukromí, tudíž nic nebrání použitelnosti takového důkazu v soudním řízení. Současně však v právní větě použitelnost záznamu takového hovoru podmiňuje zvážením konkrétních okolností případu, hlavně toho, „*zda měl účastník uplatňující informace ze záznamu k jejich získání jiné, z hlediska zásahu do soukromí druhé osoby šetrnější možnosti.*“¹⁴⁹

Jedním z novějších judikátů je i rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1267/2018, jehož jádrem byl pracovněprávní spor. Zaměstnanec dostal z důvodu nadbytečnosti výpověď z pracovního poměru. Zaměstnanec se však s nastalou situací nehodlal smířit a za účelem zajištění si jiného pracovního místa začal jednat s osobami, které měly možnost jeho přání vyhovět. Na těchto schůzkách dotyčným osobám vyhrožoval s tím, že pokud mu

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. II. ÚS 2299/17.

pracovní místo nezajistí, podnikne konkrétní kroky k poškození zaměstnavatele. Tyto osoby si vyhrožování tohoto zaměstnance nahrály, načež s ním byl v návaznosti na toto jednání okamžitě ukončen pracovní poměr. Zaměstnanec následně napadl žalobou jak výpověď z pracovního poměru, tak i okamžité zrušení pracovního poměru. Soud prvního stupně určil, že okamžité zrušení pracovního poměru je neplatné, přičemž zamítl návrh na provedení důkazu přehráním nahrávek, resp. čtením jejich doslovného přepisu. Odvolací soud dal ohledně neprovedení důkazu soudu nižší instance za pravdu proto, že skutečnosti, které jsou předmětem uvedených nahrávek, lze prokázat i jiným způsobem, zde konkrétně výpověďmi svědků.

Nejvyšší soud zde s odkazem na náleží Ústavního soudu¹⁵⁰ zmínil nutnost poměřování chráněných práv a zájmů, v konkrétním případě tak práva na ochranu osobnosti dotčeného pořízením nahrávky a práva na spravedlivý proces osoby, která chce prostřednictvím takového důkazu prokázat svá tvrzení. V souvislosti s tzv. zájmovou licencí neopomenul zdůraznit výjimečnost použití takto získané nahrávky a došel tak k závěru, že *„jeho použití jako důkazu v občanském soudním řízení může připadat v úvahu pouze tam, kde má vést k prokázání skutečnosti, kterou není možné prokázat jinak (pomocí důkazů, které nezasahují do absolutních osobnostních práv dotčené osoby), a kde i další okolnosti případu vedou k závěru, že nelze upřednostnit právo na ochranu osobnosti dotčené osoby před právem na spravedlivý proces [...] toho, komu je použití důkazu zvukovým či obrazovým záznamem týkajícím se této osoby nebo jejich projevů osobní povahy na prospěch.“*¹⁵¹ V uvedeném případě tak potvrdil stanoviska soudů nižších instancí ohledně nepřipustnosti nahrávek jako důkazu v soudním řízení, a to z důvodu, že jejich obsah bylo možné prokázat výpověďmi osob, které se schůzek účastnily.

Na tomto místě se nabízí úvaha, jak je to s nahráváním ústních zkoušek na akademické půdě. Nejbezpečnější variantou by samozřejmě bylo získat souhlas zkoušející osoby a dalších přítomných se záznamem probíhající ústní zkoušky. Takovou situaci však považuji spíše za ryze teoretickou už jen kvůli tomu, že většina studentů nechce zbytečně vyvolávat konflikt se zkoušejícím, který by mohl nastat právě při dotázání se na souhlas se záznamem zkoušky. Troufám si proto tvrdit, že pokud k nahrávání ústních zkoušek dochází, jedná se ve většině případů o záznam pořizovaný bez souhlasu zúčastněných osob.

Při zodpovězení otázky, zda by takto pořízenou nahrávku soudy při případném sporu připustily jako důkaz, je potřeba zvážit několik aspektů dovozovaných výše zmíněnou judikaturou. Zkoušející jako zaměstnanec vysoké školy vykonává ústní přezkoušení studentů v rámci svého

¹⁵⁰ Nález Ústavního soudu II. ÚS 1774/14 ze dne 9. 12. 2014.

¹⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1267/2018.

povolání, tudíž takový hovor nemá charakter projevu osobní povahy a jeho zachycením bez souhlasu zkoušejícího nedochází k zásahu do jeho osobnostních práv. Kromě toho mám za to, že ve vztahu zkoušejícího a studenta je právě student tou slabší stranou, jemuž by měla být poskytována náležitá ochrana.

Poněkud problematickou se pak může jevit otázka, zda lze průběh a obsah zkoušky prokázat i jinak než nahrávkou. Během ústní zkoušky bývá v místnosti zpravidla přítomen minimálně jeden další student, který si připravuje odpovědi na své vylosované otázky. Někdy mohou být studenti zkoušeni i současně. Za takové situace lze nutnost pořízení tajné nahrávky zpochybnit případnou možností výsledku dalšího přítomného studenta, tudíž by použití nahrávky v soudním řízení nebylo jediným způsobem, jak průběh zkoušky prokázat. Z osobní zkušenosti si však nedovedu představit, že bych z pozice studenta připravujícího se na tzv. potítku měla, pokud možno co nekomplexněji, referovat o průběhu zkoušky svého kolegy. Nejenže studenti v této fázi bývají pod velkým stresem, protože na ně každou chvíli přijde řada ve zkoušení, ale hlavně se snaží připravit strukturu svých odpovědí co nejlépe, aby u následné zkoušky uspěli. Mám proto za to, že případné pořízení záznamu by obstálo i s ohledem na skutečnost, že se v místnosti nachází případný svědek. V neposlední řadě je pak potřeba vzít v úvahu i zájmovou licenci, která pořizování záznamů k ochraně svých práv výslovně dovoluje, za současného respektování korektivu užití zákonných licencí a testu proporcionality.

Domnívám se tak, že nahrávku ústní zkoušky pořízenou studentem bez souhlasu zkoušejícího by v případném soudním sporu soudy s velkou pravděpodobností připustily. Nicméně jak dovedl Ústavní soud, utajené nahrávání je nutné považovat za morálně nepřijatelné a nečestné a lze se k němu uchýlit jen v nezbytných situacích. Otázkou však zůstává, co v případě ústních zkoušek můžeme považovat za nezbytnou situaci. Pokud se obecně ví o neobjektivnosti zkoušejícího, jenž se při známkování výkonu studenta nechá snadno ovlivnit vzájemnými sympatiemi, opravňuje to dotyčného k nahrání ústní zkoušky? A co když se jedná o zkoušejícího, jehož pověst je bez negativní konotace? V obdobném duchu by se na danou problematiku mohlo nazírat i z pohledu studenta. Jestliže doposud student neměl žádnou špatnou zkušenost s průběhem ústní zkoušky, pravděpodobně nebude mít nutkání si další zkoušky nahrávat. Opačná situace by však mohla nastat v případě studenta, který si nepříjemných situací během zkoušení zažil již několik. Závěrem se ještě sluší dodat, že ačkoliv se přikláním spíše k možnosti nahrávání ústních zkoušek, neznamená to, že by student mohl tento záznam následně svévolně využívat, např. ho zveřejnit na internetu nebo poskytnout dalším studentům.

Za důležité považuji i rozhodnutí Krajského soudu v Praze sp. zn. 21 Co 273/2022,¹⁵² které se (i když spíše mimochodem) vyjadřuje k množství pořízených snímků a záznamů na základě tzv. zájmové licence. V uvedené věci se soud zabýval tvrzením o dlouhotrvajícím monitoringu ze strany žalobcových sousedů, kteří měli pořizovat zvukové a obrazové záznamy jeho rodinného domu, jeho činností a osob, které žalobce navštěvovaly. Žalovaní následně tyto záznamy shromažďovali a využívali je jako důkazní materiál před správními orgány k prokázání údajné protiprávní činnosti – zejm. nepovoleného podnikání spočívajícího v provozování autoservisu a používání stavby k jinému účelu, než k jakému byla zkolaudována. Žalobce se domáhal ochrany před tímto dlouhodobým sledováním. Soud prvního stupně a stejně tak i soud odvolací ve svých rozhodnutích odkazovaly na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 42/2011, ze kterého převzaly názor, že „při každém použití podobizen a obrazových snímků, ať k nim dochází na [základě] jiných zákonných licencí nebo na podkladu svolení, či na základě jiného oprávnění, musí být zachovány dvě základní podmínky: použití se musí stát vždy přiměřeným způsobem a dále použití nesmí být v rozporu s takovými osobnostními zájmy oprávněného, jichž je třeba bezpodmínečně respektovat, a které jsou tedy za všech okolností nedotknutelné,¹⁵³ přičemž „přiměřeným je pak použití pouze tehdy, pokud je co do formy, rozsahu a obsahu odůvodněno potřebou užití k účelu, k němuž oprávněný dal svolení nebo pro který byla stanovena zákonná licence a jestliže tomuto účelu vyhovuje i svým způsobem.“¹⁵⁴ K přiměřenosti se soud vyslovil v tom smyslu, že záznamy byly vždy pořizovány za kýženým účelem a nedocházelo k monitorování žalobce, jeho rodiny a známých při činnostech, které nijak nesouvisely s účelem a důvody, pro které byly záznamy pořizovány. V uvedené věci se jednalo o velké množství takto pořízených záznamů, na což soudy ve svých rozhodnutích i několikrát upozornily. Na základě uvedeného lze tudíž uzavřít, že nezáleží na množství takto pořízených záznamů, pokud jsou pořizovány výlučně za účelem jejich následného užití ve správním, soudním nebo obdobném řízení.

4.3. Deep fake jako důkaz v soudním řízení

Na tomto místě si dovoluji krátkou odbočku k umělé inteligenci běžně označované anglickou zkratkou AI.¹⁵⁵ V současné době je toto téma velmi aktuální, zejména s ohledem na nově vznikající legislativní úpravu na unijní úrovni. V první polovině března Evropský parlament

¹⁵² Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 22. 2. 2023, sp. zn. 21 Co 273/2022; přezkoumává rozhodnutí Okresního soudu Praha-východ ze dne 18. 5. 2022, sp. zn. 6 C 88/2019.

¹⁵³ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 22. 2. 2023, sp. zn. 21 Co 273/2022.

¹⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 42/2011.

¹⁵⁵ AI = Artificial Intelligence

schválil v prvním čtení návrh znění Nařízení o umělé inteligenci (tzv. AI Akt)¹⁵⁶, které klade důraz na zajištění bezpečnosti, transparentnosti, nediskriminační povahy, sledovatelnosti, šetrnosti k životnímu prostředí a souladnosti umělé inteligence se základními právy a hodnotami Evropské unie.¹⁵⁷ Dne 21. 5. 2024 pak AI Akt přijala i Rada Evropské unie. Nařízení o umělé inteligenci klasifikuje systémy umělé inteligence podle míry potencionálního rizika do čtyř kategorií – systémy s nepřijatelným rizikem, s vysokým rizikem, systémy s omezeným rizikem a systémy s minimálním rizikem. Systémy s nepřijatelným rizikem budou v souladu s čl. 5 zakázány. V souvislosti s použitím obrazových či zvukových záznamů jako důkazu před soudem je nutno věnovat zvýšenou pozornost tzv. deep fake, které unijní zákonodárce zařadil do kategorie systémů s omezeným rizikem.

Nařízení o umělé inteligenci definuje deep fake jako obrazový, zvukový nebo video obsah, který byl vytvořen nebo upraven umělou inteligencí a který se podobá existujícím osobám, objektům, místům nebo jiným subjektům či událostem a zároveň by se mohl určitě osobě mylně jevit jako autentický nebo pravdivý.¹⁵⁸ Jinými slovy deep fake je označení pro realistickou úpravu obrazu nebo zvuku, jejímž prostřednictvím lze ve videích vložit lidem do úst slova, která nikdy neřekli, vytvořit fotografii osoby na místě, na kterém nikdy nebyla, nebo nechat vyrobit zvukovou nahrávku rozhovoru, který se nikdy neodehrál.

První deep fake videa se objevila v roce 2017 na sociální platformě Reddit. Tehdy anonymní uživatel zveřejnil několik pornografických videí, v nichž zaměnil tváře pornohereček za tváře celebrit.¹⁵⁹ V roce 2019 se většina deep fake týkala právě pornografie.¹⁶⁰ Od té doby se však deep fake rozšířil i mimo svět pornografie a v současné době se s ním setkáme v satirických videích sloužících pro pobavení, kdy jsou např. původní herci v úryvku nahrazováni jinými nebo je změněno mluvené slovo. Vedle toho se deep fake objevuje i v politice, příkladem může být zmanipulované video ukrajinského prezidenta Volodymyra Zelenského, v němž vyzýval národ ke kapitulaci, nebo z poslední doby z české politické scény i uměle vytvořené video Andreje Babiše,

¹⁵⁶ Přijaté znění v anglickém jazyce dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.html

¹⁵⁷ FOREJTOVÁ, M. a ZÁRUBA, V. *Kontury evropského Aktu o umělé inteligenci*. 4. 4. 2024. Online. Právní prostor. 2024. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/kontury-evropskeho-aktu-o-umele-inteligenci>. [cit. 2024-05-02].

¹⁵⁸ Anglické znění odst. 60 Nařízení o umělé inteligenci: „‘deep fake’ means AI-generated or manipulated image, audio or video content that resembles existing persons, objects, places or other entities or events and would falsely appear to a person to be authentic or truthful.“

¹⁵⁹ *Rise of the deepfakes*. 9. 6. 2018. Online. The Week. ISSN 1533-8304. Dostupné z: <https://theweek.com/articles/777592/rise-deepfakes>. [cit. 2024-05-02].

¹⁶⁰ Podle Deeprace Labs report ze září 2019, *The State of Deepfakes: Landscape, Threats, and Impact*, mělo 96 % veškerých online deep fake videí pornografický obsah. Report dostupný zde: https://regmedia.co.uk/2019/10/08/deepfake_report.pdf

ve kterém nabádá spoluobčany k investování. Vyskytují se tak i případy, kdy prostřednictvím deep fake dochází k ovlivňování politického dění a je jen otázkou času, kdy se bude podílet například i na manipulaci voleb, pokud už k ní nedochází.

Vzhledem k tomu, že se umělá inteligence neustále vyvíjí a zdokonaluje, dostáváme se do situace, kdy je pro člověka v podstatě nemožné odhalit, zda se jedná o obsah vyrobený či zmanipulovaný umělou inteligencí, nebo nikoliv. Uměle vytvořený obsah tak může negativně ovlivňovat nejen politickou scénu či osobní životy osob v důsledku zveřejnění zmanipulovaných záznamů, ale dříve nebo později se s ním bude muset vypořádat i justice. Dodnes se totiž videa či obdobné záznamy předložené jako důkazní materiál při soudním řízení považovala za důvěryhodná. S masivním rozvojem deep fake však jejich důvěryhodnost klesá. Nejenže může být zmanipulovaný obsah předložen jako důkaz, s jehož pravostí se soud bude muset následně vypořádat, ale uvedená situace může být zneužívána i druhou stranou, která bude veškeré předložené důkazy napadat jako uměle vytvořené.

S deep fake předloženým jako důkaz při soudním řízení se britské soudy setkaly již v roce 2020, kdy se matka ve sporu o svěření dítěte do péče snažila prokázat násilnou a nebezpečnou povahu otce dítěte prostřednictvím uměle vytvořené nahrávky.¹⁶¹ Mediálně sledovaným se stal i případ ve Spojených státech, kdy na počátku roku 2021 byla v Pensylvánii obviněna Raffaella Spone, která měla údajně vytvořit kompromitující deep fake materiály, aby zdiskreditovala rivalky své dcery z týmu roztleskávaček.¹⁶² ¹⁶³ Z české justice mi zatím není znám žádný případ, který by se zabýval zpochybněním předloženého důkazního materiálu s odkazem na umělou inteligenci. To však neznamená, že se s takovým problémem české soudy již nepotýkaly. Je však zřejmé, že dříve nebo později se s deep fake v soudním řízení budeme muset vypořádat i u nás.

Největší riziko tkví v tom, že pomocí speciálních a dnes snadno dostupných aplikací může deep fake vytvořit v podstatě každý. Stačí mít dostatečné množství vstupního materiálu konkrétní osoby – videa, fotografie, zvukové nahrávky, a poskytnout je aplikaci využívající umělou inteligenci. Ta pak na základě tzv. deep learningu zadané materiály zpracuje a vytvoří požadovaný výstup.¹⁶⁴

¹⁶¹ RYAN, P. 'Deepfake' Audio Evidence Used in UK Court to Discredit Dubai Dad. 8. 2. 2020. Online. The National. <https://www.thenational.ae/uae/courts/deepfake-audio-evidenceused-in-uk-court-to-discredit-dubai-dad-1.975764>.

¹⁶² BELLWARE, K. *Cheer mom used deepfake nudes and threats to harass daughter's teammates, police say*. 13. 3. 2021. Online. The Washington Post. ISSN 0190-8286. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/nation/2021/03/13/cheer-mom-deepfake-teammates/>. [cit. 2024-05-02].

¹⁶³ *Mother 'used deepfake to frame cheerleading rivals'*. 15. 3. 2021. Online. BBC. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/technology-56404038>. [cit. 2024-05-02].

¹⁶⁴ *Rise of the deepfakes*. 9. 6. 2018. Online. The Week. ISSN 1533-8304. Dostupné z: <https://theweek.com/articles/777592/rise-deepfakes>. [cit. 2024-05-02].

Nabízí se tak otázka, jak lze rozpoznat deep fake od skutečných záznamů. V souladu s Nařízením o umělé inteligenci, pokud projde celým legislativním procesem beze změn, by tzv. deep fake spadající do kategorie mírného rizika měly naplňovat požadavky týkající se zejména transparentnosti. Mělo by být tudíž patrné, že konkrétní výstup, ať už se jedná o zvukový záznam, video nebo obrázek, je produktem umělé inteligence. Lze však očekávat, že i s ohledem na tuto právní úpravu se v budoucnu budeme stále setkávat s výstupy vytvořenými umělou inteligencí bez příslušné deklarace jejich původu.

Na tuto situaci by mělo být připraveno i české soudnictví a disponovat pro tyto účely programy schopnými odhalit manipulaci umělou inteligencí. V opačném případě totiž může dojít na základě neodhaleného výstupu umělé inteligence předloženého jako důkazu v soudním řízení k nespravedlivému rozhodnutí sporu s mnohdy fatálními následky. Na trhu se již objevují nástroje či detektory fungující paradoxně na bázi umělé inteligence, které jsou schopné na základě sledovaných parametrů určit, zda se jedná o zmanipulovaný obsah, nebo nikoliv. Otázkou však zůstává míra spolehlivosti těchto nástrojů a zejména problematika zacházení a uchování vstupních dat, která jsou uživatelem poskytována. Z tohoto důvodu by případné programy, které budou mít za cíl odhalovat deep fake v soudnictví, měly disponovat řádným zabezpečením proti úniku a zneužití často choulostivých materiálů zadaných k prověření. Druhou možností, jak odhalit zmanipulovaný důkaz umělou inteligencí, je zadat takový materiál k posouzení soudnímu znalci. Ačkoliv prvotní pořízení programů schopných rozpoznat deep fake s sebou nese jisté náklady, z dlouhodobého hlediska se mi jeví jako hospodárnější využít této možnosti, a to jak z hlediska ekonomického, tak i časového, neboť nedojde k časové prodlevě, kterou k vyhotovení znaleckého posudku potřebuje znalec v oboru.

5. Komparace slovenské a německé úpravy

Poslední kapitola se věnuje stručnému porovnání právních úprav ochrany osobnosti s důrazem na zákonné licence, zejména licenci zájmovou. Pro účely komparace jsem vybrala dva sousední státy – Německo a Slovensko, především kvůli podobnosti právních systémů s ohledem na historický vývoj těchto států. Cílem této kapitoly není poskytnout vyčerpávající výklad ochrany osobnostních práv ve vybraných státech, ale spíše poukázat na rozdíly v relevantních ustanoveních právních úprav v porovnání s poznatky uvedenými v předešlé části práce. V neposlední řadě se snažím nastínit také situaci přípustnosti záznamů získaných bez souhlasu zachycených osob jako důkazu v soudním řízení.

5.1. Německá úprava

Základ německé právní úpravy ochrany osobnosti nalezneme v ústavě (Grundgesetz¹⁶⁵ neboli základní zákon), a to zejména v ustanoveních čl. 1 odst. 1 a čl. 2 GG, která zakotvují nedotknutelnost lidské důstojnosti, právo každého na svobodný rozvoj své osobnosti a dále právo na život a tělesnou integritu. Vedle těchto ustanovení se ochraně osobnosti věnují, stejně jako v českém právním řádu, i další právní předpisy. Právní úprava ochrany osobnosti je tak roztržena do několika zákonů.

V souvislosti s náhradou škody je v ust. § 823 odst. 1 BGB¹⁶⁶ výslovně zakotvena ochrana života, zdraví, svobody, majetku a jiných práv osoby. Jedná se tak o demonstrativní výčet práv, která mohou být na základě tohoto ustanovení chráněna. V ustanovení § 12 BGB je pak samostatně poněkud nesystematicky upraveno právo na jméno.

Ochrana osobnostních práv je dále obsažena v zákoně o autorském právu k výtvarným a fotografickým dílům (KUG¹⁶⁷). Základní premisou stanovenou v § 22 KUG je, že podobizna může být rozšiřována nebo veřejně vystavována jen se souhlasem zobrazené osoby. V případě pochybností se pak má souhlas za udělený, pokud zobrazená osoba obdržela úplatu. Po smrti této osoby je po dobu deseti let vyžadován souhlas pozůstalého manžela nebo partnera a dětí zobrazené osoby. Pokud takové osoby již nežijí, vyžaduje se souhlas rodičů zobrazené osoby. V porovnání

¹⁶⁵ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. 5. 1949 in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 19. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2478) geändert worden ist.

¹⁶⁶ Bürgerliches Gesetzbuch vom 2. 1. 2002 in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 17 des Gesetzes vom 6. Mai 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 149) geändert worden ist.

¹⁶⁷ Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie vom 9. 1. 1907 in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 440-3, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 3 § 31 des Gesetzes vom 16. Februar 2001 (BGBl. I S. 266) geändert worden ist.

s českou právní úpravou se zmíněné ustanovení výslovně nevztahuje na zachycení podoby člověka.

Jednu ze zákonných licencí, na jejímž základě není nutné získat souhlas zobrazené osoby, představuje § 23 KUG. Podle tohoto ustanovení lze bez souhlasu šířit a veřejně vystavovat portréty ze soudobých dějin, snímky, na kterých jsou osoby zobrazené pouze jako součást krajiny nebo jiného místa, snímky ze schůzí, průvodů nebo obdobných událostí, kterých se zobrazené osoby účastnily, a také podobizny nevytvořené na zakázku, pokud jejich šíření a vystavování sledují vyšší umělecký zájem. Toto oprávnění však není bezmezné a nevztahuje se na případy, kdy jsou takovým rozšiřováním a vystavováním dotčeny oprávněné zájmy zobrazené osoby, potažmo jejích příbuzných, pokud zobrazená osoba zemřela.

V ustanovení § 24 KUG pak nalezneme další zákonnou licenci, která je jakousi obdobou licence úřední v českém právním řádu. V souladu s touto licencí se souhlas zobrazené osoby (případně jejích příbuzných) k rozšiřování a veřejnému vystavování nevyžaduje ani tehdy, je-li to nezbytné pro účely výkonu spravedlnosti a veřejné bezpečnosti. Přičemž jednat bez souhlasu mohou na základě této zákonné licence pouze úřady, blíže však nespecifikované.

Narozdíl od licencí zakotvených v české právní úpravě se výše zmíněné výslovně vztahují jen na šíření podobizny a její veřejné vystavování. Lze tak uzavřít, že zákonné licence v podobě, jakou máme v českém občanském zákoníku, německý právní řád nezná. Zároveň v německé úpravě nenajdeme výslovné zakotvení zásady přiměřenosti při využití některé ze zákonných licencí, jako je tomu v § 90 o. z. Podobnost lze pak naopak spatřovat v nutnosti respektu oprávněných zájmů dotčené osoby, jak stanoví § 23 odst. 2 KUG a obdobně i § 90 o. z., který však oproti německé úpravě pracuje pouze s oprávněnými zájmy člověka, nikoliv též s oprávněnými zájmy příbuzných v případě smrti zobrazené osoby.

Oproti české úpravě německý zákonodárce s pořízením záznamů spojuje nejen občanskoprávní důsledky, kdy neoprávněným pořízením záznamu dojde k zásahu do osobnostních práv, ale také trestněprávní. Německý zákonodárce dává zvláštní důraz na zachování soukromí mluveného slova a dále chrání před neoprávněným pořizováním obrazových snímků v nejosobnější sféře života jednotlivce.

Pokud dojde k pořízení zvukového záznamu, aniž by k tomu nahrávající osoba získala souhlas osoby zachycované, naplňuje takové jednání skutkovou podstatu trestného činu dle § 201 StGB¹⁶⁸ (Strafgesetzbuch, trestní zákoník). Toto ustanovení trestá pořizování nahrávek cizích soukromých rozhovorů a jejich následné využití či zpřístupnění třetí osobě a dále

¹⁶⁸ Strafgesetzbuch vom 15. 5. 1871 in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 12 des Gesetzes vom 27. März 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 109) geändert worden ist.

odposlouchávání těchto rozhovorů pomocí odposlouchávacích zařízení a jejich zveřejnění v původním znění, nebo sdělení podstatného obsahu tohoto rozhovoru. Pro takové porušení zákonodárce stanovil peněžité trest nebo odnětí svobody až na tři léta.

Kromě toho německý trestní zákoník postihuje pořizování obrazových snímků, pokud k jejich pořízení nebyl udělen souhlas. U zvukových záznamů soukromého mluveného slova nezáleží na tom, kde se rozhovor odehrává. Podmínkou je, že se jedná o rozhovor soukromý. Pořízení obrazových záznamů je oproti tomu trestné pouze v případě, pokud k němu dojde v bytě nebo nějakém jiném neveřejném prostoru, čímž je zasaženo do intimní sféry zobrazené osoby. Dále jsou na základě tohoto ustanovení chráněny zobrazené bezmocné osoby nebo osoby zesulé, které jsou na snímku zachyceny hrubě urážlivým způsobem. V porovnání s úpravou v německém zákoně o autorském právu k výtvarným a fotografickým dílům (KUG) se ustanovení vztahuje výslovně i na pouhé pořizování snímků, nejenom na jejich rozšiřování a veřejné vystavování.

Obdoba zájmové licence, kterou známe z českého právního řádu, v německé právní úpravě není. Co se týče procesněprávní úpravy soudního řízení, ani zde nenajdeme žádné ustanovení, které by o přípustnosti tajně pořízených důkazů pojednávalo. Odpověď na otázku, zda vůbec a případně za jakých podmínek lze v soudním sporu připustit tajně pořízené nahrávky a snímky jako důkazy, je tak nutné hledat v judikatuře. Obecně se soudy shodují na tom, že jsou takové důkazy s ohledem na osobnostní práva, do kterých je jejich pořízením, potažmo provedením zasaženo, nepřipustné.¹⁶⁹ Stejně tak jako je tomu v české soudní praxi, je však nutné každý případ posuzovat samostatně a poměřovat osobnostní práva na jedné straně sporu s právem na soudní ochranu strany předkládající důkaz.¹⁷⁰ Ve výjimečných případech, zejména pokud nelze v daném případě určitou skutečnost prokázat jinak, lze pořizování nahrávek a jejich provedení v soudním řízení připustit.¹⁷¹

5.2. Slovenská úprava

Vzhledem ke společné historii České a Slovenské republiky právní úprava obou států vychází ze stejného soukromoprávního kodexu – občanského zákoníku z roku 1964. Zatímco však česká právní úprava prošla rekodifikací a od 1. 1. 2014 se stal účinným občanský zákoník z roku 2012, na Slovensku je právní úprava obsažena stále v původním kodexu, a to konkrétně

¹⁶⁹ *Taking of evidence*. Online. European e-justice. C2021, 11. 3. 2024. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_taking_of_evidence-76-de-en.do?member=1. [cit. 2024-05-19].

¹⁷⁰ *Heimliche Aufnahme von Gesprächen – Heiligt der Zweck die Mittel?* Online. Paulitsch Law. 2019. Dostupné z: <https://www.paulitsch.law/2019/08/21/heimliche-aufnahme-von-gespraechen/>. [cit. 2024-05-19].

¹⁷¹ PRIGGE, J. *Telefongespräch mithören oder aufnehmen – Was ist erlaubt?* Online. Prigge Recht. 22. 8. 2023. Dostupné z: <https://www.prigge-recht.de/telefongespraech-mithoeren-oder-aufnehmen-was-ist-erlaubt/>. [cit. 2024-05-19].

v ust. §§ 11 až 16 zák. č. 40/1964 Zb., Občiansky zákonník (§ 14 byl zrušen 1. 1. 1992 zákonem č. 509/1991 Zb.). Slovenská právní úprava tudíž výslovně nezakotvuje tzv. zájmovou licenci tak, jak je tomu v úpravě české, ale odlišuje pouze licenci úřední, vědeckou a uměleckou a zpravodajskou. Co se týče současného znění ust. § 12 Občianského zákonníku, lze zde spatřovat určité odchylky od znění účinného do konce roku 2013 na území České republiky, a to konkrétně v odst. 2. Slovenská právní úprava úřední licence pracuje s pojmy pořizení (vyhotovenie) a použití (použitie) písemností osobní povahy, podobizny a dalších vyjmenovaných statků. Oproti tomu v kodexu účinného do roku 2013 u nás nalezneme pouze pojem použití. Dalším rozdílem je rozšíření obsaženého výčtu, kdy Občianský zákonník navíc samostatně uvádí i zvukové záznamy.

Názory na přípustnost nezákonně získaných důkazů v soudním řízení se napříč slovenskou odbornou veřejností liší, stejně nejednotná je i soudní praxe, která ve značné míře analogicky využívá judikaturu českých soudů. Zatímco však v české hmotněprávní úpravě je výslovně zakotvena možnost pořizení a použití podobizny, zvukového a obrazového záznamu k ochraně práv a právem chráněných zájmů svých či jiných osob bez souhlasu dotčených osob, ve slovenské úpravě toto hmotněprávní zakotvení chybí. Částečné objasnění toho, jak se mají soudy stavět k nezákonně získaným důkazům, přinesla rekodifikace civilního procesního kodexu s účinností od 1. července 2016, která nahradila do té doby platný a účinný Občiansky súdny poriadok.¹⁷²

Z procesního hlediska je k přípustnosti takto získaných důkazů relevantní ust. § 187 odst. 1 CSP¹⁷³, podle kterého platí, že „za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť k náležitému objasneniu veci a čo sa získalo zákonným spôsobom z dôkazných prostriedkov.“¹⁷⁴ Jinými slovy tak důkaz musí být zákonný. Důkaz získaný nezákonným způsobem, tedy např. nahrávka pořizená bez souhlasu zachycených osob, bude považován za nepřipustný a soud ho při svém rozhodování nezohlední.

Při aplikaci Civilního sporového poriadku je však nutné vycházet ze základních principů uvedených v úvodní části předpisu, kdy je pro problematiku nezákonně získaných důkazů relevantní čl. 16, který zakotvuje princip legality. Tento princip však neplatí absolutně, jelikož

¹⁷² SMOLKOVÁ, S., DZIMKO, J. *Dôkaz získaný nezákonným spôsobom v civilnom konaní*. Online. In: Právnická fakulta, Univerzita Mateje Bela, Banská Bystrica. 2021, str. 216. Dostupné z: <https://www.pr.f.umb.sk/veda-a-vyskum/konferencne-on-line-vystupy/pravne-rozpravy-on-screen-iii/sekcia-sukromneho-prava/simona-smolkova-jakub-dzimko.html>. [cit. 2024-04-19].

¹⁷³ Zákon č. 160/2015 Z. z., Civilný sporový poriadok, ve znení neskorších predpisov.

¹⁷⁴ K tomu srov. znění ust. § 125 o. s. ř., který se výslovně nedovolává zákonného získání důkazu z důkazního prostředku.

hned odst. 2¹⁷⁵ uvedeného článku připouští výjimku z tohoto pravidla, a to pro situace, kdy lze provedení nezákonně získaného důkazu odůvodnit ve smyslu čl. 3 odst. 1 CSP. Ten totiž stanoví, že „každé ustanovenie tohto zákona je potrebné vykladať v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, verejným poriadkom, princípmi, na ktorých spočíva tento zákon, s medzinárodnoprávnymi záväzkami Slovenskej republiky, ktoré majú prednosť pred zákonom, judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie, a to s trvalým zreteľom na hodnoty, ktoré sú nimi chránené.“ Jednoduše řečeno je nutné každé ustanovení Civilního sporového poriadku vykládat ústavněkonformně a eurokonformně za současného respektování judikatury Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora EU.

S ohledem na výše uvedené může soud výjimečně připustit i nezákonně získaný důkaz, a to v případech, kdy projde testem proporcionality.¹⁷⁶ K tomu se vyjádřil zákonodárce přímo v důvodové zprávě k návrhu Civilního sporového poriadku: „Celkom výnimočne môže odôvodnenosť postupu mimo rámca princípu legality vyplývať z tzv. testu proporcionality vzájomne kolidujúcich ústavných práv. V tomto zmysle napr. súd môže vykonať dôkaz získaný v rozpore so zákonom, ak je právo protistrany ústavnokonformne posúdené ako v konkrétnom prípade silnejšie právo než porušené právo toho, na koho úkor sa právo vykonáva. Ak teda napríklad súd vezme do úvahy elektronickú komunikáciu či zaznamenanie obrazu a zvuku na to určenými elektronickými prostriedkami, ktoré boli získané bez súhlasu osoby, ktorej prejavy boli takto zachytené, musí to odôvodniť tým, že právo na ochranu osobnosti tohto subjektu je v konkrétnom prípade proporčne slabšie oproti tomu ústavnému právu, ktorého porušenie sa má takto získaným dôkazným prostriedkom preukázať (v zmysle judikatúrnych záverov môže ísť napr. o proporčne silnejšie právo na rasovú, rodovú, či inú nediskrimináciu).“¹⁷⁷ Znamená to tedy, že pokud účastník předloží nezákonně získaný důkaz, soud ho nemůže bez dalšího odmítnout, ale musí ve smyslu výše uvedených článků Civilního sporového poriadku aplikovat test proporcionality, na základě něhož zhodnotí, které z kolidujících práv bude mít v daném případě přednost. Z povahy testu proporcionality tudíž vyplývá, že přípustnost nezákonně získaného důkazu je podmíněna důkazní nouzí, kdy není možné určité tvrzení dokázat jiným způsobem než takovým, který zasahuje do ochrany osobnosti.

¹⁷⁵ Článek 16 odst. 2 CSP: „Súd pri prejednávaní a rozhodovaní veci nezohľadňuje skutočnosti a dôkazy, ktoré boli získané v rozpore so zákonom, ibaže vykonanie dôkazu získaného v rozpore so zákonom je odôvodnené uplatnením čl. 3 ods. 1.“

¹⁷⁶ K testu proporcionality srov. např. nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 67/07 zo 6. februára 2008 nebo rozsudok Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 4Cob/51/2019 zo 22. 10. 2020.

¹⁷⁷ Dôvodová správa k zákonu č. 161/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=5280>

Podle Čentíka se však test proporcionality neaplikuje v každém případě. Je toho názoru, že pro účely jeho použití je nutno rozlišovat mezi dvěma situacemi, a to jednak zda je předmětem nezákonného důkazu zachycení protiprávního jednání, nebo zda je předmětem takového zachycení jednání bez znaků protiprávnosti. V případech, kdy dochází k zachycení protiprávních jednání, poukazuje na zásadu *ius ex iniuria non oritur* (z bezpráví právo nevzniká) a tvrdí, že osoba konající protiprávně nemá právo na udělení souhlasu se zachycením svých osobních projevů, potažmo ani na udělení souhlasu s následným použitím takových záznamů v rámci soudního řízení. Na takový záznam se tudíž bude hledět jako na důkaz pořízený v souladu se zákonem. V důsledku toho ani není potřeba aplikovat test proporcionality, jelikož zde nedochází ke kolizi chráněných práv a zájmů, když právo zachycené osoby konající protiprávně na udělení souhlasu s pořízením a použitím záznamu neexistuje. Jednání osoby pořizující záznam bez souhlasu dotčených osob pak nepovažuje za protiprávní jednání a analogicky ho připodobňuje k jednání v krajní nouzi nebo dovolené svépomoci, kdy bez pořízení takového mnohdy klíčového důkazu by následné domožení se svého práva bylo v podstatě nemožné.¹⁷⁸

V obdobném duchu se ohledně určitých případů (zejm. obětí domácího násilí nebo ochrany zaměstnance jako slabší smluvní strany) vyjádřil i Ústavní soud České republiky, který sice výslovně nevyloučil aplikaci testu proporcionality při zachycení protiprávního jednání dotčené osoby bez jejího souhlasu, ale poukázal na nezbytnost pořízení a následného provedení takových důkazů před soudem právě s ohledem na jejich klíčovou roli, kdy se často jedná o jediný způsob, jak danou skutečnost prokázat.¹⁷⁹

Čentík dále zdůrazňuje skutečnost, že takto nezákonně získaný důkaz má za cíl zachytit nezákonné jednání druhé strany, pročez by se měla uplatnit teorie eliminace protiprávnosti na straně osoby předkládající takový důkaz. Na základě této teorie se pak důkaz získaný jakýmkoliv způsobem, třebaže nezákonným, který zachycuje protiprávní jednání, nepovažuje pro účely dokazování za nezákonný. Na druhé straně je nutno vzít do úvahy i zásadu *nemo turpitudinem suam allegare potest*, tedy že nikdo nemůže mít prospěch ze svého protiprávního jednání. Z předestřené zásady vyplývá, že nelze připustit, aby zachycená osoba profitovala z neudělení souhlasu s provedením důkazu zachycujícího její protiprávní jednání, na základě čehož by mohlo dojít k vydání rozhodnutí v její prospěch.¹⁸⁰

¹⁷⁸ ČENTÍK, T. *K přípustnosti nezákonných důkazov podľa CSP*. Online. Ulpianus.sk. ISSN ISSN 2644-528X. Dostupné z: <https://www.ulpianus.sk/blog/k-pripustnosti-nezakonnych-dokazov-podla-csp#contentItemCommentsBlock>. [cit. 2024-04-22].

¹⁷⁹ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14.

¹⁸⁰ ČENTÍK, op. cit. pozn. 178.

Co se týče zachycení jednání, které není v rozporu s právem (tzn. např. zachycení rozhovoru prokazujícího uzavření ústní smlouvy), bude se dle účinné hmotněprávní právní úpravy jednat o nezákonně získaný důkaz. V uvedeném případě je však nutno rozlišovat rovinu procesněprávní, kdy ačkoliv se jedná o důkaz získaný způsobem odporujícím zákonu, je z procesního hlediska přípustný za podmínky, že projde testem proporcionality. V konečném důsledku pak osoba, jež pořídila takový důkaz bez souhlasu zachycené osoby, může být sankcionována v hmotněprávním smyslu. Pokud by však nebyl takto pořízený důkaz bez dalšího připuštěn ani procesně, dostala by se osoba do důkazní nouze, což by nakonec vedlo k odmítnutí spravedlnosti.¹⁸¹

V rámci exkurzu významných rozhodnutí české soudní praxe v otázce přípustnosti nezákonných důkazů, resp. přípustnosti zaznamenávání osobních projevů bez souhlasu dotčených osob, byla věnována nemalá pozornost nahrávkám rozhovorů z obchodních jednání. Jak už bylo výše zmíněno, Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích opustil striktní stanovisko, že obchodní jednání není osobním projevem, tudíž jeho zaznamenáním bez souhlasu nedochází k zásahu do osobnostních práv člověka. Oproti tomu Ústavní soud na takovém názoru dále setrvává. Obdobný přístup nalezneme i ve slovenské rozhodovací praxi, např. v rozsudku Krajského soudu v Bratislave, který se zabíral přípustností nahrávky z obchodního jednání pořízené bez souhlasu nahrávaných osob jako důkazu v soudním řízení. Odvolací soud potvrdil závěr soudu první instance, který upřednostnil právo žalobce na spravedlivý proces (zahrnující i právo na náležité zjištění skutkového stavu) před právem na ochranu osobnosti, potažmo právem na ochranu soukromí nahraných osob. *„K tomuto záveru dospel súd najmä s ohľadom na skutočnosť, že nahrávka zachycuje obchodné rokovanie medzi žalobcom a žalovaným, teda zachytáva prejavy, ktoré nemožno považovať za prejavy súkromnej povahy, čo značne oslabuje intenzitu zásahu do ich osobnostných práv a predmetný zvukový záznam prehral.“*¹⁸²

Závěrem lze tudíž shrnout, že ve slovenském právním řádu je použití nezákonných důkazů zpravidla nepřípustné. Výjimku z nepřípustnosti takových důkazů však stanovuje Civilný sporový poriadok, na základě něhož lze takový důkaz připustit, obстоjí-li v testu proporcionality. V českém právním řádu platí situace opačná, kdy je pořízení či použití zmíněných důkazů v zásadě přípustné s ohledem na hmotněprávní zakotvení zákonné licence. Nicméně je třeba zdůraznit, že uvedenou licenci je též potřeba užívat výjimečně za současné aplikace testu proporcionality, přičemž její použití nesmí být nepřiměřené a v rozporu s oprávněnými zájmy člověka.

¹⁸¹ ČENTÍK, op. cit. pozn. 178.

¹⁸² Rozsudok Krajského soudu v Bratislave sp. zn. 4Cob/51/2019 zo 22. 10. 2020.

Závěr

Diplomová práce se věnuje zájmové licenci, která představuje právní důvod pro jinak neoprávněný zásah do přirozených osobnostních práv člověka. Navzdory základní premise stanovující, že zachytit podobu člověka a pořizovat zvukové či obrazové záznamy z jeho soukromého života lze pouze s jeho svolením, je možné na základě zájmové licence podobiznu a uvedené záznamy pořídit nebo použít i bez svolení dotyčné osoby, pokud mají sloužit k výkonu nebo ochraně práv či chráněných zájmů svých nebo jiných osob. Zakotvení zájmové licence tak po několikaleté nejednotné soudní praxi postavilo najisto, že tajně pořízené podobizny a záznamy osob nemohou civilní soudy *a priori* vyloučit pouze s odkazem na skutečnost, že byl důkaz získán nezákonným způsobem zasahujícím do ochrany osobnosti a soukromí. Uvedené však neznamená, že by soudy takový důkaz nemohly odmítnout, pokud na základě provedeného testu proporcionality dojdou k závěru, že právo na ochranu osobnosti zachycené osoby převažuje. Soudy jsou proto povinny vždy porovnávat kolidující zájmy a dbát na to, aby zájmová licence nebyla užívána nepřiměřeně a v rozporu s oprávněnými zájmy člověka.

V kapitole čtvrté jsem přiblížila několik stěžejních rozhodnutí týkajících se přípustnosti uvedených materiálů jako důkazů. Mnohá z nich jsou už s ohledem na nynější zakotvení zájmové licence překonaná a o možnosti pořízení či užití podobizen a nahrávek osob bez jejich svolení tak není pochyb. Mám však za to, že tato přípustnost mohla být soudy dovozována i na základě dřívější právní úpravy, kdy výslovné zakotvení absentovalo, a to na základě poměrování kolidujících ústavně chráněných práv a svobod. Nakonec možnost omezení základních práv a svobod v případě jejich kolize s jiným právem či svobodou ve svých nálezech opakovaně vyjádřil i Ústavní soud.

Z vybraných judikátů je patrné, že většina řešených případů se týká zvukové nahrávky rozhovoru. V menší míře pak soudy řeší přípustnost audiovizuálních záznamů a podobizen jako důkazů. Tato skutečnost je dle mého dána jednak charakterem sporů, ve kterých se takto získané důkazy využívají, kdy se ve velké míře jedná právě o pracovněprávní spory, a jednak způsobem pořízení takového důkazu. Je totiž mnohem jednodušší zapnout hlasové nahrávání na chytrém telefonu, než tajně pořídit videozáznam či fotografii. Navíc soudy opakovaně dovozují závěry, že projevy, ke kterým dochází při obchodní či veřejné činnosti nebo při výkonu povolání, nemají osobní povahu. Jejich zachycením tudíž nedochází k zásahu do osobnostních práv člověka a nahrávky by tak byly připuštěny nezávisle na zájmové licenci.

Co se týče soudní praxe během mapovaných let, z uvedených soudních rozhodnutí vyplývají určité závěry, ke kterým by soudy při posuzování tajně pořízených podobizen či záznamů jako důkazů měly přihlížet. Jak je již uvedeno výše, v případě kolize základních práv a svobod soudy aplikují tříkrokový test proporcionality, na základě něhož pak vyhodnotí, který

z kolidujících zájmů bude upřednostněn. Při takovém posuzování je nutné vycházet z individuálních skutečností daného případu, přičemž soudy musí přihlížet i k okolnostem, za kterých došlo k pořízení nahrávky. Taktéž je potřeba vzít v úvahu význam dotčených chráněných zájmů a ostatní možnosti, které mohla osoba využít k získání informací zachycených na nahrávce, aniž by zasáhla do osobnostních práv dotčených osob.

Při zvažování kolidujících zájmů Ústavní soud poukazuje na nezbytnost ochrany slabší smluvní strany, zejména zaměstnance v pracovněprávních sporech, kdy mnohdy jediným důkazem, jak prokázat pravdivost tvrzení o neoprávněnosti skončení pracovního poměru ze strany zaměstnavatele, je právě nahrávka rozhovoru. V obdobné situaci se pak nacházejí i oběti trestných činů. Ústavní soud opatření důkazů nastíněným způsobem považuje za analogii ke svépomoci nebo jednání za krajní nouze. Nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí zdůraznil výjimečnost použití tajně pořízené nahrávky a vyslovil, že takový důkaz lze připustit pouze tehdy, kdy nelze tvrzenou skutečnost prokázat jinak, a to důkazy, které nepředstavují zásah do osobnostních práv. Pořízení a následné použití takového důkazu se tak jeví jako nezbytné, jelikož je jediným prostředkem k prokázání tvrzení. V neposlední řadě je potřeba zdůraznit, že ačkoliv lze na základě zájmové licence pořizovat podobizny, zvukové či obrazové záznamy i bez svolení, neznamená to, že je umožněno jakékoliv preventivní pořizování těchto materiálů. K jejich pořizování by mělo docházet pouze výjimečně v situacích, kdy se mezi stranami schyluje k nějakému konfliktu, nebo již spor vznikl, a je potřeba se účinně bránit.

Vedle analýzy zásadních rozhodnutí formujících přístup soudní praxe k použitelnosti podobizen a záznamů jako důkazů v civilním řízení, bylo cílem této práce zodpovědět i otázku, v čem lze spatřovat přínosy výslovného zakotvení zájmové licence. Vzhledem k tomu, že do účinnosti občanského zákoníku z roku 2012 byla praxe soudů nejednotná a nebylo zřejmé, zda jsou takové materiály jako důkazy přípustné, mám za to, že největší přínos právního zakotvení tkví právě ve vyjasnění této situace a sjednocení soudní praxe. Je však nutno podotknout, že znění ust. § 88 o. z. je v mnohých ohledech obecné a záleží tak na výkladu soudů, k ochraně jakých práv a právem chráněných zájmů má tajně pořízený důkazní materiál sloužit a jakým způsobem má být posuzována kolize jednotlivých chráněných práv a svobod.

Seznam použitých zkratek

BGB

Bürgerliches Gesetzbuch vom 2. 1. 2002 in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 17 des Gesetzes vom 6. Mai 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 149) geändert worden ist

CSP

Zákon č. 160/2015 Z. z., Civilný sporový poriadok, ve znení neskorších predpisov

ESLP

Evropský soud pro lidská práva

EÚLP/Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod

GG

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. 5. 1949 in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 19. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2478) geändert worden ist

KUG

Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie vom 9. 1. 1907 in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 440-3, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 3 § 31 des Gesetzes vom 16. Februar 2001 (BGBl. I S. 266) geändert worden ist

Listina/LZPS

Listina základních práv a svobod, ústavní zákon č. 23/1991 Sb. vyhlášený usnesením Představenstva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Listina základních práv EU

Listina základních práv Evropské unie

občanský zákoník z roku 1964

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zrušen k 1. 1. 2014

občanský zákoník z roku 2012/o. z.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

o. s. ř.	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
StGB	Strafgesetzbuch vom 15. 5. 1871 in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 12 des Gesetzes vom 27. März 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 109) geändert worden ist
trestní řád/tr. ř.	Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústava České republiky, ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BALÁK, F. *Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 5216/2014 ze dne 27. 5. 2015 s komentářem*. Soudní rozhledy 7-8/2016. ISSN 1211-4405.

ČERVÍNEK, Z. *Metoda proporcionality v praxi Ústavního soudu*. Teoretik. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-807-5022-493.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a ZUKLÍNOVÁ, M. *Občanské právo hmotné*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.

HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2.

KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1696 s. ISBN 978-80-7400-365-3.

KNAP, K. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6.

LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-74008-52-8.

MAŘÁDEK, D. *Porřízení zvukového záznamu soukromou osobou a obecné možnosti jeho použití jako důkazního prostředku v civilním soudním řízení*. Právní rozhledy, 2015, č. 13–14, s. 481–486. ISSN 1210-6410.

MELZER, F. a TÉGL, P. *Občanský zákoník: § 1-117, velký komentář*. Komentátor. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1.

ONDŘEJEK, P. *Princip proporcionality a jeho role při interpretaci základních práv a svobod*. Teoretik. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-808-7576-311.

ONDŘEJOVÁ, E. *Ochrana osobnosti v common law a českém právu*. Teoretik. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-164-9.

PAVLÍČEK, V. *Ústavní právo a státověda*. 3. vydání. Student (Leges). Praha: Leges, 2020. ISBN 978-80-7502-468-8.

TELEC, I. *Svolení, nebo zákonné licence v právu osobnostním*. Právní rozhledy, 2007, č. 24. ISSN 1210-6410.

TIBITANZLOVÁ, A., ZAORALOVÁ, P. *K použitelnosti soukromých záznamů jako důkazu v trestním řízení*. Bulletin advokacie, 2023, č. 9. ISSN 1805-8280.

VALOUŠEK, M., FIALOVÁ, E., LECHNER, T., HÁLOVÁ, M., SIVÁK, J. et al., MATES, P. (ed.). *Ochrana osobnosti, soukromí a osobních údajů*. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-346-9.

ŠERÁ, H. *Podmínky zachycení a šíření podoby člověka prostřednictvím fotografie*. Bulletin advokacie, 2020, č. 1-2. ISSN 1805-8280.

WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023. ISBN 978-807-6767-478.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

BELLWARE, K. *Cheer mom used deepfake nudes and threats to harass daughter's teammates, police say*. 13. 3. 2021. Online. The Washington Post. ISSN 0190-8286. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/nation/2021/03/13/cheer-mom-deepfake-teammates/>. [cit. 2024-05-02].

ČENTÍK, T. *K přípustnosti nezákonných důkazov podľa CSP*. Online. Ulpianus.sk. ISSN 2644–528X. Dostupné z: <https://www.ulpianus.sk/blog/k-pripustnosti-nezakonnych-dokazov-podla-csp#contentItemCommentsBlock>. [cit. 2024-04-22].

FOREJTOVÁ, M. a ZÁRUBA, V. *Kontury evropského Aktu o umělé inteligenci*. 4. 4. 2024. Online. Právní prostor. 2024. ISSN 2336-4114. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/pravo-it/kontury-evropskeho-aktu-o-umele-inteligenci>. [cit. 2024-05-02].

Heimliche Aufnahme von Gesprächen – Heiligt der Zweck die Mittel? Online. Paulitsch Law. 2019. Dostupné z: <https://www.paulitsch.law/2019/08/21/heimliche-aufnahme-von-gespraechen/>. [cit. 2024-05-19].

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654)*. 1. vydání. Online. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgezfbobzfuyte>.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. 2. vydání. Online. Praha: C. H. Beck, 2022. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqgezff6obzfuyte>.

Mother 'used deepfake to frame cheerleading rivals'. 15. 3. 2021. Online. BBC. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/technology-56404038>. [cit. 2024-05-02].

PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (2. aktualizace). Online. Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4za&rowIndex=0>

PRIGGE, J. *Telefongespräch mithören oder aufnehmen – Was ist erlaubt?* Online. Prigge Recht. 22. 8. 2023. Dostupné z: <https://www.prigge-recht.de/telefongespraech-mithoeren-oder-aufnehmen-was-ist-erlaubt/>. [cit. 2024-05-19].

RYAN, P. *'Deepfake' Audio Evidence Used in UK Court to Discredit Dubai Dad*. 8. 2. 2020. Online. The National. <https://www.thenational.ae/uae/courts/deepfake-audio-evidenceused-in-uk-court-to-discredit-dubai-dad-1.975764>

SMOLKOVÁ, S., DZIMKO, J. *Dôkaz získaný nezákonným spôsobom v civilnom konaní*. Online. In: Právnická fakulta, Univerzita Mateje Bela, Banská Bystrica. 2021. Dostupné z: <https://www.prf.umb.sk/veda-a-vyskum/konferencne-on-line-vystupy/pravne-rozpravy-on-screen-iii/sekcia-sukromneho-prava/simona-smolkova-jakub-dzimko.html>. [cit. 2024-04-19].

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář*, Svazek I (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-4-1]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Taking of evidence. Online. European e-justice. C2021, 11. 3. 2024. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_taking_of_evidence-76-de-en.do?member=1. [cit. 2024-05-19].

Rise of the deepfakes. 9. 6. 2018. Online. The Week. ISSN 1533-8304. Dostupné z: <https://theweek.com/articles/777592/rise-deepfakes>. [cit. 2024-05-02].

WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I., CHALUPOVÁ, M., KILIAN, P., PROCHÁZKA, V., TOMKOVÁ, M. a kol. *Listina základních práv a svobod: Komentář k čl. 7*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-4-1]. ASPI_ID KO2_1993CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

3. Seznam použitých právních předpisů

Listina základních práv a svobod, ústavní zákon č. 23/1991 Sb. vyhlášený usnesením Představenstva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášena pod č. 209/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Ústava České republiky, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, účinný od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964

Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zrušen k 1. 1. 2014

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 110/2019 Sb., zákon o zpracování osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů

Bürgerliches Gesetzbuch vom 2. 1. 2002 in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 17 des Gesetzes vom 6. Mai 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 149) geändert worden ist.

Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der bildenden Künste und der Photographie vom 9. 1. 1907 in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 440-3, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 3 § 31 des Gesetzes vom 16. Februar 2001 (BGBl. I S. 266) geändert worden ist.

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. 5. 1949 in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 19. Dezember 2022 (BGBl. I S. 2478) geändert worden ist.

Strafgesetzbuch vom 15. 5. 1871 in der Fassung der Bekanntmachung vom 13. November 1998 (BGBl. I S. 3322), das zuletzt durch Artikel 12 des Gesetzes vom 27. März 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 109) geändert worden ist.

4. Seznam použité judikatury

BGH (NSR), rozhodnutí z 26. 6. 1979, VI ZR 108/78

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 67/07 zo 6. februára 2008

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2001, sp. zn. II. ÚS 502/2000

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 3. 2002, sp. zn. III. ÚS 256/01

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 191/05

Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 2048/09

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 143/06 ze dne 20. 10. 2011

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014 sp. zn. II. ÚS 1774/14

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn. II. ÚS 2299/17

Rozhodnutí OLG Frankfurt/M. ze dne 11. 9. 1986, sp. zn. 6 U 171/85

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 12. 1982, č. 13710/88, Niemietz proti Německu

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 7. 1988, č. 10862/84, Schenk proti Švýcarsku

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 6. 1997, č. 20605/92, Halford proti Spojenému království

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 11. 1. 2005, sp. zn. 50774/99, Sciacca proti Itálii

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 4. 2007, č. 62617/00, Copland proti Spojenému království

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 22. 2. 2023, sp. zn. 21 Co 273/2022

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 1998 sp. zn. 21 Cdo 1009/98

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1224/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2005, sp. zn. 30 Cdo 64/2004

Rozsudek Nejvyššího soud ze dne 19. 10. 2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2008, sp. zn. 22 Cdo 4172/2007
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2010, sp. zn. 22 Cdo 3717/2008
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 42/2011
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2013 sp. zn. 30 Cdo 1585/2012
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2014, sp. zn. 21 Cdo 1267/2018
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2015, sp. zn. 30 Cdo 5216/2014
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1267/2018
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2021, sp. zn. 25 Cdo 801/2020
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2022, sp. zn. 25 Cdo 2849/2020
Rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo 22. 10. 2020, sp. zn. 4Cob/51/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2007, sp. zn. 5 Tdo 459/2007
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2009, sp. zn. 3 Tdo 803/2009
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4642/2009
Usnesení Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 2246/12
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3556/2016

5. Seznam ostatních zdrojů

Dôvodová správa k zákonu č. 161/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok. Dostupné na:
<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=5280>

Nařízení o umělé inteligenci ve znění přijatém Evropským parlamentem dne 13. 3. 2024, dostupné na https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_EN.html

Report *The State of Deepfakes: Landscape, Threats, and Impact*, dostupný na:
https://regmedia.co.uk/2019/10/08/deepfake_report.pdf

Zájmová licence jako důvod vylučující neoprávněnost zásahu do přirozených práv člověka

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá zájmovou licencí, která je jedním ze zákonných důvodů vylučujících neoprávněnost zásahu do osobnostních práv člověka. Cílem této práce je vysvětlit podstatu zájmové licence a zejména zmapovat vývoj soudní praxe k přípustnosti tajně pořízených podobizen a obrazových či zvukových záznamů zachycujících osobní projevy člověka jako důkazu v civilním soudním řízení, a to jak za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964, kdy zájmová licence neměla oporu v zákonné právní úpravě, tak i za účinnosti občanského zákoníku z roku 2012. Pro tyto účely jsou vybrány stěžejní rozhodnutí především Nejvyššího a Ústavního soudu České republiky. Součástí diplomové práce je i krátký exkurz do dvou zahraničních právních řádů sousedních států – Německa a Slovenska. V rámci tohoto exkurzu je stručně představena úprava osobnostních práv v těchto vybraných právních rádech, zejména s důrazem na právní zakotvení zachycování podoby a osobních projevů člověka bez jeho svolení a následné užití takto pořízených materiálů jako důkazů.

První dvě kapitoly se věnují obecnému úvodu do ochrany osobnosti nejprve na ústavní, potažmo mezinárodní úrovni a následně na úrovni zákonné. První kapitola přibližuje zakotvení ochrany osobnosti v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a v Listině základních práv a svobod. Druhá kapitola pak definuje základní pojmy týkající se ochrany osobnosti, poskytuje základní charakteristiku osobnostních práv a je nezbytným teoretickým východiskem pro zkoumanou problematiku. Jádrem práce se pak nachází ve třetí a čtvrté kapitole. Úpravu zákonných licencí nalezneme v občanském zákoníku v rámci pododdílu týkajícího se podoby a soukromí. Kapitola třetí pro pochopení dané problematiky v širším kontextu seznamuje s právní úpravou právě podoby a soukromí, kdy ve stručnosti představuje i další zákonné licence vylučující neoprávněnost zásahu do osobnostních práv. Věnuje se i kolizi základních práv a svobod a přibližuje test proporcionality, který je při posuzování nutno aplikovat. Čtvrtá kapitola pak analyzuje přístup judikatury k přípustnosti tajně pořízených záznamů, a to od konce 90. let minulého století po současnost. Prostor je věnován i problematice tzv. deep fake, který s ohledem na stále se zdokonalující umělou inteligenci nabývá na významu. Poslední kapitola pátá pak nabízí stručný vhled do německé a slovenské právní úpravy související se zkoumanou problematikou.

Klíčová slova: zájmová licence, kolize základních práv a svobod, tajně pořízený záznam

Interest License as a Ground Precluding Unlawfulness of Interference with Natural Human Rights

Abstract

This thesis deals with the interest license, which is one of the legal grounds precluding the unlawfulness of interference with the personal rights of an individual. The aim of this thesis is to explain the essence of the interest license and, in particular, to trace the development of judicial practice on the admissibility of secretly taken likenesses and image or sound recordings capturing personal expressions of an individual as evidence in civil proceedings, both under the Civil Code of 1964, when the interest license was not grounded in law, and under the Civil Code of 2012. For this purpose, key decisions, primarily of the Supreme Court and the Constitutional Court of the Czech Republic, are selected. The thesis also includes a brief excursion into two foreign legal systems of neighbouring states – Germany and Slovakia. Within the framework of this excursion, the regulation of personal rights in these selected legal systems is briefly introduced, with a particular focus on the legislation of the capturing of a person's likeness and personal expressions without their consent and the use of such materials as evidence.

The first two chapters provide a general introduction to the protection of personality, first at the constitutional and, subsequently, at the statutory level. The first chapter outlines the legislation of the protection of personality in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and in the Charter of Fundamental Rights and Freedoms. The second chapter then defines the basic concepts related to the protection of personality, provides a basic characteristic of personal rights, and is a necessary theoretical starting point for the examined issue. The core of the thesis is then found in the third and fourth chapters. The regulation of statutory licenses can be found in the Civil Code within the subsection on likeness and privacy. To understand the given issue in a broader context, the third chapter introduces the legal regulation of likeness and privacy, briefly presenting other licenses precluding the unlawfulness of interference with personal rights. It also deals with the collision of fundamental rights and freedoms and outlines the proportionality test, which must be applied when assessing the collision. The fourth chapter then analyses the approach of judicial practice to the admissibility of secretly taken records, from the late 1990s to the present. The issue of deep fakes, which are becoming increasingly important, is also outlined. The final fifth chapter then offers a brief insight into German and Slovak legal regulation related to the examined issue.

Keywords: interest license, collision of fundamental rights and freedoms, secretly taken record